

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núms. 44-45

Barcelona, 12-19 de novembre del 1938

Preu: 50 cèntims

MONOLEGS INTERIORS

EL FRED

Fa fred. Brrr! Fa fred. D'on ve l'onada geladora? La premsa: "Les paraules glacials de Mr. Chamberlain, caient dins la fredor de la Cambra dels Comuns, han ocasionat caramells totalitaris impulsors d'onades de fred." Si-gui com sigui, en fa. Massa aviat. Vas pel carrer, tras tras. L'ombra gelada et volta, no pas amorosament. Els dits de la fredor se't fiquen entre coll i coll, et premen els canells, et cerquen els turmells. Brrr! L'aire finíssim t'ajaita com un barber de dits freds. Una baieta mullada se't fica entre la pell i la samarreta i et pren el motlle de les costelles... O seus a casa, monologant. Concentra't, minyó, amb el termòmetre a tretze. (I doncs, quan serà a set!) Peus freds, mans fredes. Què és aquesta picoreta en un dit? Anunci de penelló? Grataràs, infelic, grataràs com el més vulgar dels homes.

Bé, doncs, pensa en el sol, si et pot ésser un consol. Sovint en fa, en l'hivern de Barcelona. Vina'm a veure, vina'm a veure... Sublim ridícula dels mots! Verament, el sol, és a l'hivern que es valoritza. Si, és clar, el sol escalfa, ja ho sabem, ves què m'expliques. Però de quina dolça manera, quan ja fred! El Gran Lluminós, el Gran Fogots, tan carregós a l'estiu, es torna tot suau, afalagador, moixaiós quan el fred et punxa. Llavors té la seva qualitat líquidament daurada—o que no marca, líquid que no mulla, in-fusió impalpable que es fa amorosa a la pell, penetra la carn, desvetlla i revifa el moll dels ossos. El prens i et desarrauleixes, altre cop jove i fort, del teu encongiment enfredorit.

Què fas, desgraciat? El sol et farà pensar en els núvols, la pluja, el vent fred. Brrr! O en la calefacció—acordions i acordions de radiadors. Veus? Ja hi ets. Venies fred del carrer, empenyies la porta, entraves, cuitaves a treure't l'abric. L'aire calent et voltava i et bolcava l'escalfor porus endins. Massa forta, aquesta calefacció; què deuen tirar a la fogaina? Però que bé que es treballava dins el bany d'aire calent, amb el cervell esponjat i la punta del nas marcant el progrés del benestar amb el seu desgel. O sorties calent al carrer i la fredor de l'aire t'era una carícia a les galtes, perquè el cos conservava els seus graus. Ara, radiador, cadàver fred, acordió enrigidit, mort de gana, buidat de solta.

Està bé que et planyis? Evidentment, no. Fet i fet, la calefacció era un luxe recent per a tu. Recorda la teva infantesa freda. Estudiaves doblegat, amb les mans a la trinxa per desentumir els dits balbs. Covaves els supins tot gratant-te els dits congestionats, botifarrons vermells. Descobries la incògnita tot picant de peus. ¿No et mires els temps passats, de vegades, amb un cert enyor? Doncs no hauràs d'enyorar-ne el fred. Ara hi tornes, simplement. Si no t'agrada, no ho pots deixar.

I en tot cas, mira, la compassió o l'admiració no han d'ésser per tu. Al capdavant, aquest fred teu—sí, encara que el termòmetre baixi uns quants graus més—no és res de l'altre món. Pensa en el fred de les trinxeres i els cims on resisteixen els nostres soldats. La neu—tan bonic que fa de lluny—porta de massa prop una fredor mulladament traïdora als peus i a les mans. Esports d'hivern? Sí, molt bonic quan hi jugues: esquís, trineus, tobogans. I després un bon bany d'escalfor a l'hotel o al xalet-refugi. Però si has de muntar la guàrdia en cims nevats mentre el vent, tot xiulant, s'entreté a obrir-te la pell! La lluita, als cims glaçats, té una crueltat més viva, que se solidifica en la suor de l'angoixa i l'esforç. I a les trinxeres baixes, la gran trajectòria del fred hi arriba en vils xipolls que inflen els peus ja torturats del gran aguant, o dificulten l'impetu del combat fabricant el llot relliscós que augmenta en cada atac la dosi de malson. El fred! És al front, que és un veritable enemic.

"Ciutadà, dona els teus draps vells, dona la teva roba usada. Seran abrics per als nostres combatents. Mataran, convertits en capots gruixuts, aquest altre enemic: el fred." Ara m'agrades. Ara penses bé i monologues com cal. Veig que el fred t'ha fet entrar bellament en calor.

C. A. JORDANA

L'Illa de les serpents

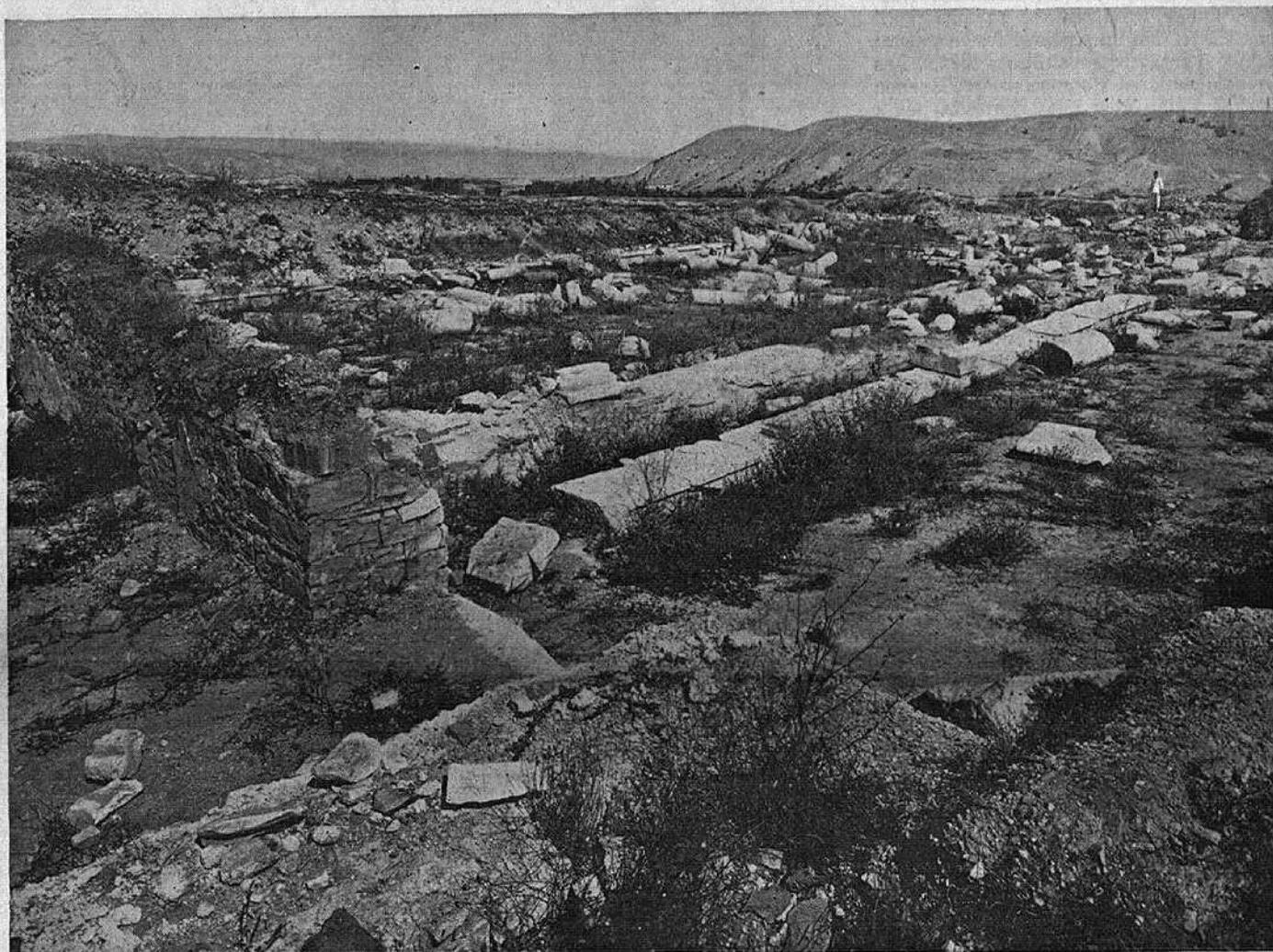
El sol surt, enlluernador, fora de la clariana llunyana del mar. Els seus raigs estenen estries glauques, daurades i porpres en l'espai infinit. La terra brilla darrera nostre. Soulina, un dels ports romanesos del Mar Negre, s'esclafa, s'esfonsa sota les ones. Ar-

bres, antenes, espirals de fum, tot s'esborra; la volta blava del cel s'abaixa com una immensa vela d'envelat en l'aire del desert unit de les onades.

Després de dues hores de ruta cap a l'est, distingim davant nostre un turonell blanc. És l'illa de les Serpents.

De lluny fa l'efecte d'un pilot de runes, d'un pilot de runes d'una ciutat fantàstica, abandonada al mig del mar. Una barca del vaixell ens hi porta.

La terra de l'illa solitària és pedregosa. Caminant entre blocs de pedra, un de la colla, gran fervent de la mi-

Aspecte de l'illa de les Serpents

tologia, ens conta que, tres mil anys enrera, en aquell lloc hi vivia Aquil·les, rei dels Mirmidons, el més famós dels herois grecs de la Ilíada, i ens

explica com va casar-se en aquella illa amb la bellíssima Helena, assistint a les noces Neptí, déu dels mars, i Amfitrita, la seva esposa, en compa-

nyia de les deesses de tots els rius que desemboquen al mar. Ens mostra l'indret on es trobava el temple d'Aquil·les i narra com cada matí els ocells de l'illa aixecaven el vol cap al mar per mullar-hi llur plomatge, i com després tornaven ràpidament cap a terra per a regar les lloses de marbre del temple bo i escombrant-lo amb les ales.

—Eren iguals que aquests? —pregunta el guàrdia del far que ens acompanya, tot assenyalant un vol de blanques gavines que picotejava en una quintana de sègol.

—No eren com aquests—contesta el narrador, —però no hi ha dubte que llurs avantpassats havien conegut Aquil·les.

—Maleides bèsties! Haurien de sentir-les cridar; semblen infants que ploren.

Arribem a dalt, prop del far. Ni un arbre, ni una mota verdosa entre les clivelles gredoses d'aquesta illa. Al nostre entorn bruelen les onades, arribant de lluny, sense parar, com un poble eternament inquiet, trencant-se, rondinant, contra els costats de l'illa, colpejant la continuïtat, com si volguessin arrencar-la.

El sol dardeja amb els seus raigs, cada cop més ardents, de dalt del cel límpid i blau, i una infinitat d'arcs-iris s'encenen damunt de l'aigua. Les nostres mirades s'enfonsen en l'horitzó i es perden, s'obliden enllà del desert infinit i enlluernador del mar, perduts nosaltres també en la solitud que canta, que vibra al record de la llegenda o de la història, perduda en la pesantor del temps.

Mai no havíem vist tanta llum, tant espai, ni tanta quietud encongidora. Un sentiment de pietat ens omple l'ànima i restem immòbils, com en una callada pregària, sota l'encís d'aquest espectacle meravellós.

El temps sembla que aturi la seva volada i els nostres pensaments s'ensopeixen al balanceig i al plany ininterromput de les onades.

Tots callem, sabent i sense saber perquè.

J. ROURE-TORENT

Ferran CANYAMERES

Salutació a les Brigades Internacionals

Els homes dels més diversos països de la terra que, amb el pit inflat de fervor antifeixista, s'allistaren voluntàriament als rengles republicans, han deixat les trinxeres i han abandonat les armes. El Govern de la República decidí retirar tots els combatents estrangers i ho anuncià solemnement a Ginebra, davant l'Assemblea de la Societat de Nacions; l'execució de l'acord ha estat ràpid i controlat per una Comissió internacional.

L'arribada dels voluntaris estrangers, dos anys enrera, emplenava d'alegria els carrers de les nostres ciutats i viles. Formant grups entusiastes, venien a sumar-se a les nostres forces incipients homes de tots els climes i de totes les races; enmig dels aplaudiments, desfilara un bigarrat conjunt de gent de tipus, color, vestuari i professió ben distintos. No oblidarem mai més el record d'aque-

lles arribades. Eren per nosaltres una joia pura i un reconfort valuós. Els dirigents de les velles democràcies, com a introducció a un procés vergonyós, havien ja suspès el dret, trencats els pactes amb Espanya, inventat el cèlebre Comitè de No Intervenció i permès que el feixisme s'ingerís en la guerra i facilités al rebel Franco tot el que volia. Aquells voluntaris estrangers ens deien que les claudicacions sospitoses dels polítics denominats demòcrates no eren compartides per les masses populars d'enlloc; la República espanyola era oficialment abandonada, però el poble, arreu, estava al nostre costat i acudia a ajudar-nos. Els voluntaris dels més diversos països de la terra que es traslladaven a Espanya, eren els cavallers de la justícia i de l'equitat que venien a lluitar en defensa de les nostres llibertats i de la nostra independència convençuts que llur procedir rehabilitava l'honor dels pobles representats pels qui permetien la ignominia i convençuts també que, a casa nostra, es defensava la llibertat i la independència del món sencer. Eren els homes que oferien a un ideal el millor que posseïen: la vida.

Els pobles hispànics deuen gratitud eterna a aquells homes que ho deixaren tot per a anar a combatre en una terra estranya i que per nosaltres ho han ariscat tot. Escamparen pel nostre clima una alenada fresca i gaia que ens enfortí la moral. Però, també, salvaren les forces republicanes en moments altament compromesos que podien ésser decisius; era en els instants que planava damunt nostre un estat caòtic i que existia una dura oposició a l'organització d'un nou exèrcit, i aquells voluntaris estrangers—les Brigades Internacionals,—junta-

ment amb els cossos patrocinats pels comunistes, pararen els cops del feixisme i donaren la lliçó de disciplina.

Soldats de les Brigades Internacionals, germans de totes les races, la situació actual d'Espanya, aquesta bravesa admirable en la resistència, es deu en gran part a vosaltres. Heu deixat, barrejats amb els dels nostres connacionals, trossos estimats de la vostra carn; heu regat amb la vostra sang noble i ardent la

nostra terra martiritzada. Però el vostre acte generós, unit al redreçament hispànic, ha salvat la humanitat de rodolar pels viarans tenebrosos on volen conduir la política diferents.

A l'Espanya republicana no hi ha ja combatents estrangers; els delegats de la Societat de Nacions se n'han pogut convèncer. Mentrestant, les tropes regulars italianes, els tècnics i especialistes alemanys i les forces mores segueixen essent el gros de l'exèrcit enemic. La retirada dels voluntaris estrangers palesa més, si és possible, la invasió d'Espanya. I al mateix temps acreix la vergonya dels qui ho permeten, que des d'aquest moment es posen decididament al costat dels invasors i col·laboren en la realització del crim de lesa humanitat.

Camarades de les Brigades Internacionals, els pobles hispànics no oblidaran mai el vostre eficaç concurs i els vostres sacrificis; la despedida que us tributa, que culmina en l'acte magne d'entusiasme i inigualat de devoció envers els homenatjats que es celebrà a Barcelona, us ho prova a bastament. Vosaltres, camarades, us retireu de la lluita, però sabeu que deixeu un poble fort decidit a no deixar-se trepitjar. Heu vingut a Espanya a defensar el món i heu col·locat excel·lents puntals de la nostra victòria, i nosaltres, en prendre comiat de vosaltres, us hem donat la ferma que vencerem i que el sacrifici que hem fet conjuntament serà fructífer.

Salut, soldats de les Brigades Internacionals! Deixeu la lluita i us n'aneu d'Espanya, però tots els homes dels pobles hispànics us porten gravats en el cor i sabran ésser dignes de vosaltres.

El XXI aniversari de la U. R. S. S.

La U. R. S. S., la Pàtria del Proletariat, celebra el XXI aniversari de la seva existència.

21 anys d'edificació socialista, han convertit la trista i miserable Rússia en una unió de pobles progressius i pròspers. 21 anys d'edificació socialista, han fet els pobles soviètics models en tots els aspectes i han donat a comprendre el que serà la unió un cop avançada l'obra.

U. R. S. S., fa 21 anys que ets guia del món. Aquest XXI aniversari s'escau en els moments de les pitjors i més vergonyoses claudicacions dels dirigents de les velles democràcies. El teu exemple, immensa U. R. S. S., ha de salvar la humanitat de la ignominia.

Socors, que si no m'auxilien em quedaré amb tot el món.

L'AVIACIÓ COLONIAL EN UN CONFLICTE ARMAT EUROPEU

Provarem d'estudiar, en aquest comentari, les possibilitats de rendiment de les forces aèries de l'Imperi en cas d'un conflicte europeu armat.

Donada l'actitud dels països totalitaris a Europa, hom preveu una nova hecatombe, pitjor que la del 1914, en una data més o menys pròxima. Aquesta temença no la comparteixen tan sols una bona part de la massa popular d'Europa, sinó també els Governos de les principals potències. Aquest sentiment de la catàstrofe preval àdhuc després de la reunió de les quatre potències a Munic.

Algú cregué, amb motiu de la celebració d'aquesta conferència, que la pau europea estava assegurada; però no ha estat així. Avui, més que mai, la cursa del rearmament continua el seu ritme accelerat. Els Estats Majors treballen febrilment confeccionant nous plans d'atac i de defensa. El perill de guerra no s'ha esvaït; solament s'ha ajornat.

Alemanya sap perfectament que, en un nou conflicte amb França i Anglaterra, es trobarà en la mateixa situació que el 1914, aïllada i bloquejada. Ara bé, l'experiència de la passada Gran Guerra li ha ensenyat la necessitat de tenir al seu costat l'Europa Central. Tota la política nazi (Nacht-Mittel-Europa) respon a aquesta necessitat, i és encaminada a apoderar-se de tot el centre d'Europa. Vol tenir a les seves mans les fonts amb les quals podrà alimentar els nombrosos exèrcits que llançarà sobre França, Suïssa, Polònia, Romania, Rússia, i fins sobre Itàlia, si aquesta no li roman fidel. En un mot, vol fer la guerra amb comoditat i probabilitats d'èxit. Les riqueses mineres i agrícoles de l'Europa Central li fan goig i les necessita per a aquests fins, i sobretot els vuit milions de tones de petroli que produeix anualment Romania, ara, sota el control del grup anglès de Lord Deterding. Això ens explica moltes de les actituds i posicions del Dr. Schacht i dels polítics del III Reich.

Aquestes intencions no les ignoren les Cancelleries europees, i encara que el Reich-Führer doni paraula de pau, de concòrdia i de bones intencions, ningú no el creu.

El rearmament s'imposa com a arma de pau. I les democràcies han optat aquest camí per a imposar-la o, si més no, per a imposar-se el dia en què la guerra esclati.

Aquests arguments són suficients per a suposar que el perill d'una conflagració europea no és cap quimera, sinó, més aviat, una pròxima realitat. Napoleó ja havia assegurat que la pau és l'espai de temps entre una guerra i una altra guerra. Si això és veritat, no cal que ens hi amoinem: la guerra vindrà tota sola.

Els anglesos segurament que ho veuen així, i tot fent tractats de pau, pactes de no agressió, tractats d'ajut mutu, etc., es van armant per quan arribi l'ocasió de treure les eines i fer actuar de debò la "Royal Air Force" que, en aquest cas, serà un dels elements més importants per a la seguretat de la Gran Bretanya.

En un cas de conflicte, a Anglaterra li convé de tenir les rutes marítimes lliures a fi de proveir-se de tot allò que és tan necessari no tan sols per a sostenir una guerra, sinó també per a resistir-la.

Si observem el panorama mundial veurem com en un nou conflicte, aquest no tindria altres camps de batalla que els de la mateixa Europa. I en aquest cas, a Anglaterra li podria de bloquejar Europa per a poder tenir llibertat en la resta de les mars.

Avui, el perill més gran és l'aviació; i el bloqueig, aquesta vegada, serà aeri en lloc de marítim. Cada guerra té característiques diferents. La passada guerra es va caracteritzar per la campanya submarina dels alemanys. Ara és tem una campanya aèria. S'ha demostrat amb la guerra d'Espanya que contra l'aviació no hi ha res com l'aviació.

Un vaixell en plena ruta encara que vagi armat amb antiaeris, aquests no poden arribar a atènyer els avions quan volen a gran alçada. Per aquest motiu, l'única mitjà segur d'assegurar les rutes marítimes en les zones de perill és una estreta vigilància per forces aèries. Els combois hauran d'anar custodiats per esquadres d'avions lleugers. Però sabem perfectament que aquestes esquadres tenen un radi limitat d'acció. Contra aquesta contingència, l'Almirallat britànic ha creat recentment — el febrer d'aquest any — un cos d'aviació que podria anomenar amb aquella denominació indígena d'"Aeronàutica Naval".

No oblidem que Anglaterra posseeix quatre grans vaixells porta-avions, els quals instal·lats estratègicament poden assegurar la vigilància dels combois en ruta. El qui escriu aquestes ratlles coneix bé el "Eagle" i el "Glorious" i us pot assegurar que quedarien meravellats de veure la precisió amb què s'efectuen les operacions de muntar a coberta, per mitjà d'un montacàrregues gegantí, els avions que s'estatgen en els pisos inferiors, construïts en forma d'hangars. Són veritables aeròdroms flotants.

En una guerra moderna, el problema més immediat a la declaració de guerra o la invasió, si aquella no s'ha produït, és la posta al front de combat de grans masses d'exèrcit entrenades i disciplinades. Aquesta premissa no pot assolir-se mai malgrat la mobilització general. Solament hi ha un mitjà: el transport aeri

de les tropes colonials. Aquesta és la veritable mobilització del primer moment. França, quan la Guerra Europea — assegura el general Armengaud — va transportar de l'Àfrica uns 500.000 combatents indígenes. Anglaterra podria treure de les seves colònies quantitats importants de contingents de tropes per mitjà de l'aviació, tant civil com militar. L'aviació militar britànica posseeix actualment el tipus d'avió trimotor "Victoria" que pot transportar 25 soldats amb els seus equips respectius. El primer cop, el podria parar amb exèrcits

suculents dinars del Cafè del Pont al Prat de Llobregat, en esclatar la guerra es posaren al servei dels nazis per a destruir llocs que, com a pilots civils, coneixien a ulls clucs i que ningú més que ells podien, en ple vol, apreciar, amb precisió, des d'uns quants milers de metres d'alçada.

La incorporació a la "Royal Air Force" d'elements civils li donaria un poder d'eficàcia com poca gent no té idea.

L'aviació civil a Anglaterra està molt estesa. És el país que té més avions particulars. Fins els principals promotors

Biplans lleugers de bombardeig de la "Royal Air Force" evolucionant sobre l'aeròdrom de Mildenhall

professionals de provada eficàcia. No hem d'oblidar que els exèrcits britànics, a excepció de les forces metropolitanas, viuen en continua activitat.

Les tropes angleses, si bé no coneixen els estralls d'una guerra formal, com la d'Espanya, no es pot dir que visquin en pau. Sempre estan "en campanya". Les petites batalles i els combats sovintegen, tant si són a l'Egipte, com a Palestina, a la Mesopotàmia, a l'Índia, a l'Afganistan, a la Xina, etc., o protegint consolat, ambaixades o legacions, unes vegades a Cuba, altres a Addis-Abeba; de l'un cantó de món a l'altre. Del Mediterrani al mar Índic, de l'Atlàntic al Pacífic. Sempre en brega continua. Són tropes de xoc foguèjades que podrien resistir com cap altra, les primeres envestides de l'enemic. És una mena de Brigada Internacional.

Amb la seguretat interior que dona la publicació de les lleis excepcionals de guerra — a l'Espanya lleial, d'ençà de la guerra, igual que a Anglaterra i França del 14 al 18, s'han acabat els atracs, — Anglaterra podria desguarnir notablement de tropes la majoria de les seves colònies, i si tot aquest exèrcit fos portat a Europa es podrien formar immediatament grans unitats de tropes completament entrenades i disciplinades, a punt d'entrar en foc amb l'enemic amb moltes probabilitats d'èxit.

Pel que toca a la "Royal Air Force", aquesta es podria situar al llarg de la Mediterrània i a la metròpoli. En aquesta mar interior ja ocupen llocs vitals: Gibraltar, Malta, Alexandria, Port Said i Haifa. A més a més hi podrien situar un porta-avions entre Gibraltar i Malta, i un altre entre Malta i Alexandria. Hem de fer notar que la majoria dels creuers i cuirassats britànics i alguns caps de "flotilla" van proveïts de catapultes per a llançar els avions d'abord.

Totes les bases navals de la Mediterrània serien inundades per les unitats de la "Royal Air Force" colonial. A més, aquestes unitats serien reforçades per pilots civils que són més pràctics en les rutes mediterrànies.

Per desgràcia, a l'Espanya lleial han conegut l'eficàcia dels avions civils alemanys i italians que abans de la guerra creuaven el cel d'Espanya amb els aparells de la Luft Hansa o d'Ala Littoria: alguns d'ells, amb els quals més d'una vegada havien menjat plegats aquells

i directors de la Federació Aeronàutica Internacional són anglesos. I no cal parlar dels asos de l'aviació europea, molts dels quals són també anglesos. I no oblidem que en una nova conflagració els Governos belligerants acceptarien probablement dones entre els pilots aviadors, i les angleses han demostrat ésser bons pilots i han aconseguit detentar importants rècords.

En una pròxima guerra europea l'avia-

VISIO DEL PORT DE BARCELONA EN TEMPS DE GUERRA

Mar del Port de Barcelona. Visió familiar als meus ulls des que vaig obrir-los per primera vegada a la llum d'aquesta vida.

L'aigua verda, oliosa. Velers de dos i tres pals amb un enteranyinat de cordes. Vapors amb els flancs pintats de negre, de blanc o de gris argent: una faixa de color vermell sobresurt de l'aigua; a proa i a popa: lletres daurades: un nom de dona o un nom estrany; signes gràfics inconeguts. Una, dues, tres xemeneies. Transatlàntics: a coberta relluen els llautons i la fusta vernissada. Barques valencianes amb cindries i melons; tomàquets, cebes i carbasses; munts de taronges, les que rodolen, esclafades i sucoses, van a parar a mar. Barcasses de carbó. Llanxes i gussis.

Soroll de cadenes dels vapors que amarren. Els mariners colloquen la planxa de fusta per a la descàrrega de les bodegues, i la passarella per a que baixin a terra els passatgers, els uns han arribat a port, d'altres baixen a visitar la ciutat que el vapor toca com a port d'escale.

Dones que venen clavells i roses als passatgers: Primera impressió de la ciutat.

Venedors de xufes i d'avellanes per als mariners y els homes del moll, i els sorges i les criades que vénen a passejar-hi els diumenges.

Sirenes. Tres tocs de sirena: senyal de partença; Gènova, Marsella, Buenos Aires. Sirenes a la nit: melangia i enyorança. Els mocadors blancs voleien a coberta i a les mans dels que s'han quedat al moll: "Adéu! Adéu!..."

El vapor il·luminat es mou lentament i s'allunya a poc a poc del Port. Els ulls rodons dels camerots s'encenen un darrere l'altre. La llum del vapor espurteja reflectida en l'aigua negra i oliosa del port. El vapor és un punt de llum en la nit: "Adéu! Adéu!..."

Al moll: munts i estibes de caixes, sacs, barrils, bocois, taulons de fusta. Fortor de quitrà, de reina, de drogues d'ultramars. Un bocoi s'ha esventrat i en surt un oli espès que fa una taca ampla que emmiralla el sol.

Mariners bruns i rossos, la pell colrada pel sol de totes les latituds. Ulls castanys, ulls blaus, ulls oblics. Accents regionals i estrangers. Valencians, andalusos, gallecs, holandesos dinamarkesos, filipins.

Mar del Port de Barcelona: m'eres tan familiar que preferia veure una altra visió del mar. El mar blau de la costa, sense velers ni vapors, sense el moviment atrafegat de la càrrega i la descàrrega i sense els sons prolongats de les sirenes dels vapors que se'n van...

Cel i mar: blau a dalt i a baix. Les

ció colonial britànica s'haurà d'encarregar de la vigilància de les rutes mediterrànies. Les esquadres de trimotors tipus "Rangoon", "Dragoon" i "Superlion" patrullaran pel cel mediterrani com ara ho fan les companyies comercials britàniques i l'aviació militar en servei, de l'Alexandria a Singapoore, passant per Haifa, Bagdad, Bassorah, Caratxi, Calcuta i Randgoon; o d'Alexandria a El Cap, passant per Khartoum, Kismou, Brokenhill i Johannesburg; o bé vigilat la "Pipe-line", o recorren les rutes de les mars del Sud; per tot l'Imperi trobareu vigilants els aparells de l'Imperi Colonial Britànic. Per aquest motiu, la "Royal Air Force" és un dels elements més importants per a la defensa de la Gran Bretanya i el seu vast Imperi.

S. H. MUGGLETON

Maria CARRATALA

CARTA A UN COMBATENT

"Estimat: Aquest motiu de la felicitat humana, que apunta en la teva darrera carta, és objecte predilecte de les meves meditacions. Hi ha una època de la vida, que sempre es recorda amb plaer, en la qual ens imaginem la felicitat a través dels llibres que ens fascinen. Ara mateix, després de tants desenganys i tantes calamitats, encara, de vegades, descobrim en el teu somniar després, la influència subconscient d'alguna lectura d'adolescència. I deixes que el record descabellat lliurement el seu encís, com a pur joc del pensament, com a cosa fora de tota realitat assequible.

No obstant, la felicitat, tal com jo la vull, existeix. Parafrasejant Schopenhauer, es pot dir que aquesta és més aviat d'ordre negatiu, per bé que l'única veritablement essencial a l'artista: temps lliure per a poder perfeccionar i desenvolupar les facultats del seu esperit i per a poder fruit de les seves riqueses interiors; únicament reclama, doncs, la llibertat de poder, durant tota la seva vida, tots els dies i totes les hores, ésser ell mateix. Cosa molt més ambiciosa del que sembla a primer cop d'ull, ara, i després de la guerra.

Per al creador, en qualsevol ordre que sigui, és una necessitat irresistible l'ocupació permanent amb si mateix; amb les seves idees i obres; per a ell, la soledat és amable; el temps lliure, el bé suprem; de la resta, en pot prescindir, i, quan ho té, li és freqüentment una càrrega.

El que un home és en si mateix, el que l'acompanya en la soledat, i ningú no pot donar-li, ni llevar-li, és evidentment més essencial, per ell, que no pas tot el que pugui posseir, o tot el que pugui ésser als ulls dels altres.

* * *

¿No has pensat mai en la influència decisiva que exerceixen, en la concepció de la felicitat, les lectures de l'adolescència? Sembla estrany que l'art tingui aquest poder de donar a les coses imaginades una realitat que l'home es resisteix a abandonar, per més desenganys que sofreixi.

Aleshores costa poc de creure viscút tot el que es llegeix. No s'atina en què, per més realista que sigui un escriptor, i per més viscudes que siguin les seves obres, sempre fa en emprendre-les, una mena de selecció i depuració — en tots els sentits — de la realitat. Així és que, ja de bon principi, per pura eliminació, com fan els pintors davant d'un paisatge, resulta una superació, un primer allunyament de la realitat.

Després de la combinació dels diversos elements de l'obra,

de les escenes d'una novel·la, escollides, i l'acumulació d'elles en la brevetat de l'espai i del temps, en resulta, encara, un més gran allunyament. Perquè, ultra que l'escriptor, només donarà a conèixer del que ha viscut, vist o observat, el que li sembli més susceptible de bellesa — ja que aquest és l'únic objectiu de l'artista, — farà que les belles coses succeeixin en la seva vida, entre llargs intervals de tedi i de vulgaritat, es succeeixin en l'obra artística gairebé immediatament.

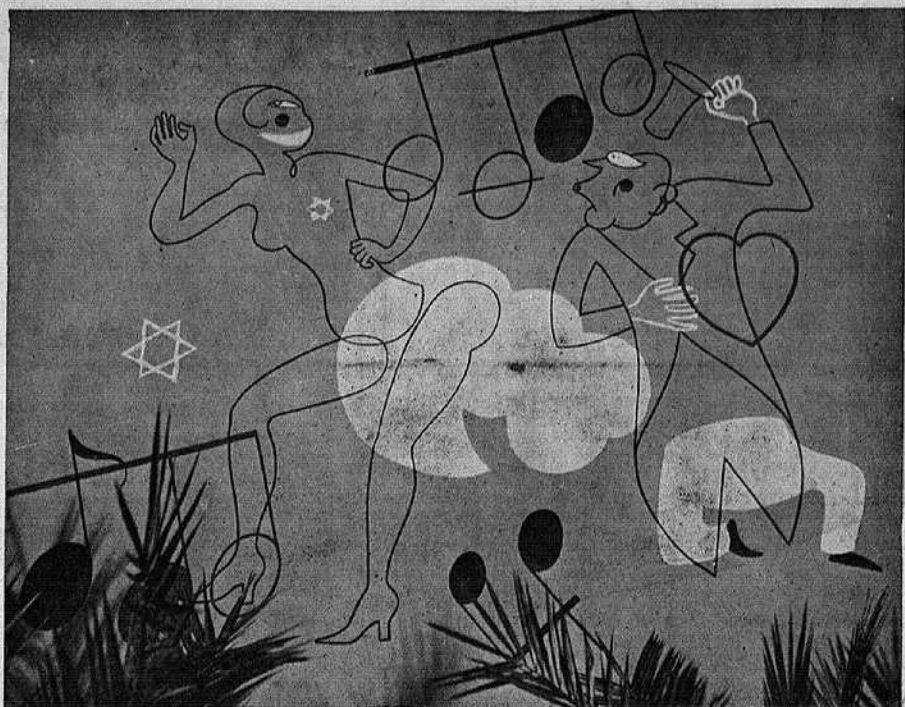
Si podem dir això d'aquests escriptors, i què direm d'aquells, entre els quals es destaquen tots els grans poetes, que prenen poc de coses, de fets, d'anècdotes infimes, projecten, en genial embranzida, l'ànima vers l'infinit? Com diu Schopenhauer, això és manifesta, en el grau més alt, en moltes poesies de Goethe i de Byron, el fons de les quals recolza, evidentment, en una dada real; un nequi lleigeix i és capaç d'envejar al poeta la seva agradable aventura, en lloc d'envejar-li la poderosa imaginació, que, d'un esdeveniment vulgar i corrent, sabé fer-ne quelcom de gran i de bell.

Aquests darrers dies pensava sobretot en això, rellegint el Viatge sentimental, de Sterne. Cap exemple millor per a il·lustrar-ho com el d'aquest viatger, que de les circumstàncies més trivials, en treu el llibre de viatges més deliciós. Encara que em trobes en un desert — ens diu — trobaria en què afectar-me. I jo m'ho crec, del tot. Ja que, tot i trobar-me de fa tres mesos en un país que s'acosta molt al desert, no ha passat dia que no tingués alguna cosa en què afectar-me.

I per a lligar el començament amb l'acabament, prego al lector que em deixi transcriure un fragment de l'inimitable autor del Tristram Shandy, sobre aquest transport del pensament a l'altura que ens produeix un bell llibre. "Dolça flexibilitat de l'esperit humà!... Amb quin encant es lliura a les il·lusions que endolceixen els tristos moments de l'espera i de l'avoriment!... Fa molt de temps que hauria deixat d'existir si no hagués caminat per les teves encantades planícies... Quan trobo un camí massa tirós pels peus o massa encimbellat per les meves forces, el deixo per a cercar un caminó, avellutat i mut, que la imaginació orna de botons de roses. Hi dono algunes voltes i en retorn més robust i més fresc... Quan el dolor m'acclapa a aquest món no m'oferix cap redós per a sostreure-me'n, el deixo i n'emprenco un altre... Tinc una idea molt més clara dels Camps Elisis que del cel; jaig com Eneas, hi penetro a viva força..."

Josep SOL

BENIGANI

Un magnífic plató de Benigani a l'Eden Concert

Erem condeixebles; el seu nom de llista era Alfred Pascual, però nosaltres li deïem "Beni", perquè aquesta era la signatura que posava a les historietes i ninots amb què ens il·lustrava les contraportades de la "Lectura Bilingüe", de l'"Aritmètica" o de la "Urbanitat". D'això fa uns trenta anys. "Beni", aleshores, feia un dibuix per cinc cromos o per un "picot" de cartons. Per poc més d'això, el mateix "Beni" ha dibuixat, anys després, en plena consagració artística, per la gairebé totalitat dels periòdics de Barcelona, que si bé han propagat la fama del nostre gran ninotaire, han fet ben poc per valorar com es mereixien les seves col·laboracions.

Es pot dir que la fama de Benigani s'ha estès i s'ha afermat en els moments més difícils de la seva vida. Quan els diaris i revistes li pagaven deu pessetes per un dibuix, i venia un quadre preparat per a una exposició sempre projectada, a canvi d'un dinar o d'un paquet de tabac, o bé decorava un cabaret per l'import del compte d'una quinzena vençuda a la dispensa, o per un mes de tenir el cafè i copa assegurats. Benigani és bohemí, perquè ho és per temperament; no fa de bohemí com tants d'altres, per snobisme o per diversió, com Rossinyol, Cases i Clarassó, posem per cas.

Ja ho hem dit: la bohèmia de Benigani és temperamental. No es coneix un cas de desinterès i de misticisme igual al seu. En certa ocasió va entrar a for-

mar part del cos de redacció de *La Humanitat*, amb el compromís de fer una caricatura diària, i per aquest treball li fou assegurat un bon sou. Era l'únic ingrés que tenia, l'única perspectiva que li permetia tenir assegurada la dispesa. Durant un mes i mig, no va deixar d'enviar cada dia la caricatura, que es publicava a la primera plana del periòdic; però de cop i volta la formalitat s'estroncà. Ningú no va saber res més d'ell. Per fi, un dia, o millor dit, una nit, un redactor del diari el va trobar en un cabaret:

— I doncs, "Beni", ¿com és que no fas res pel diari?

— M'emprenya tanta formalitat. Cada dia heu de pensar el mateix: el ninot per a *La Humanitat*... És massa monotonía.

— Doncs de què vius ara?

— Estic pensant en la possibilitat de fer una revista teatral de tipus modern.

— Bé, però almenys passa per l'administració a cobrar el mes i mig que has treballat.

— Ah, és veritat! Ja passaré quan tingui temps.

I encara és l'hora que hi ha de passar.

* * *

Posat trist, parlar pausat, i una manca absoluta de mala intenció en les seves paraules, i sobretot en els seus actes. Una vegada es va enamorar d'una artista, amb la qual va viure alguns anys.

Tot d'una varen separar-se. "Beni" estava tan desconsolat, que els qui el coneixien temien que no fes un disbarat. Anava sempre sol pel carrer, a penes saludava els amics; anava, com cada nit, al cabaret, però restava assegut en un recó sense dirigir la paraula a ningú. Quan parlava de la seva tragèdia, mai no es queixava per ell:

— Què serà d'ella? Es morirà de gana. Tot, en Benigani, respira el mateix misticisme, perquè és un sentimental. Els seus ninots! Voleu res més místic que aquells homes amb grans bigotassos i mirada trista? I els seus xistos? ¿I la seva filosofia?

— No feu "conya" amb les meues — deia, — perquè la seva tragèdia és la de fer tot el necessari per a ésser mares i haver-se de sacrificar no essent-ne perquè l'ofici no els ho permet.

Hi ha un caire en la vida artística de Benigani que molts dels qui l'admiren com a dibuixant ignoren. El Benigani excèntric.

La seva primera vocació, la innata, fou la de dibuixar, perquè "Beni" va néixer per a ésser dibuixant; però hi ha una altra vocació en "Beni" que és temperamental: la de fer papers d'excèntric en el teatre.

— No hi ha res més tràgic a l'escena que l'home que volent fer riure arriba a fer plorar.

Això és el que feia "Beni" a l'escena: fer sentir la dissort de l'home infeliç, sense efectismes absurds i carrinclons. "Beni" donava vida al tipus clàssic dels seus ninots, i a l'escena els feia parlar, com en el diari, un llenguatge fàcil, pla-

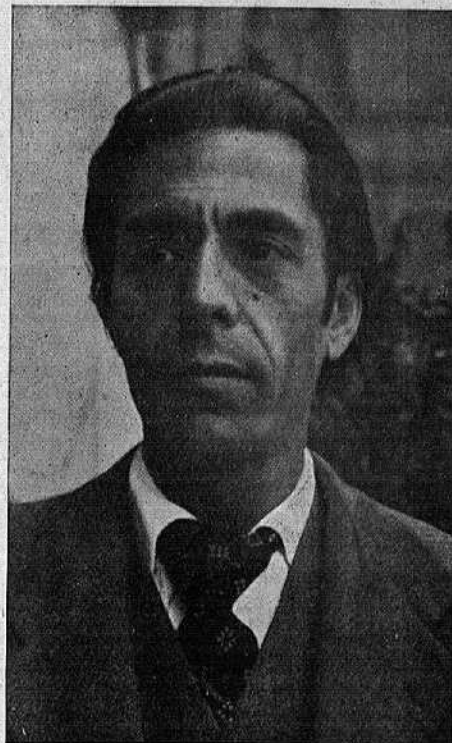
ner, que tenia la gràcia de sorgir espontani.

"Beni" anava amb Alady. Sortia a escena amb els seus bigotassos enormes caiguts damunt la boca, com els dels viaters del sud de França, samarreta amb ratlles de través, uns pantalons amples gairebé sense camals; penjada al costat dret, portava la coneguda bossa dels tramoistes i el martell a la mà. Entre quadre i quadre de la revista sortia fent de tramoista, tramoista d'uns decorats pintats i ideats per ell, i la seva feina sempre era feixuga. Per clavar un clau es passava un quart d'hora anant i tornant, pujant i baixant escales i munts de cadires, per acabar explicant el fàcil que era clavar un clau per a fer aguantar un bastidor. O la tragèdia del pallasso que tenia un fill greument malalt i per distreure'l s'atansava al llit, vestit d'arlequí i fent pallassades, mentre el filllet finia amb el darrer sospir. Escena d'un realisme frappant, sense una paraula, sense mimica, amb sols el gest de l'home infeliç, aclaparat, familiaritzat amb la tragèdia. En aquest aspecte "Beni" s'avança al Charlot de "El Pellegri", "El Circ", "Chiquilín", "La Quimera de l'Or" i "Llums de la Ciutat".

Des de molt jove — ens diu "Beni" — tenia la dèria d'ésser saltimbanqui. Jo vivia al carrer de Mercaders, i a la Plaça de la Llana, on ens reuníem la patuleia del barri, vaig fer coneixença amb Alady. Quan feia campanya de l'escola anava amb ell a la platja de la Barceloneta a entrenar-me a fer salts mortals i acrobàcies. Un dia Alady va caure i es va obrir el cap: el xicot es va escamar i no hi va voler tornar més. Jo continuava anant-hi de tant en tant. La gent, en veure'm fer tamborettes i salts tot sol, em prenién per foll. Després vaig perdre Alady de vista, fins que anys més tard ens trobarem de nou: ell es dedicava a fer de "chançonier" de revistes, i jo feia de ninotaire. Decidírem treballar junts. Vàrem idear uns quants "scheks", debutant a la revista "El 29", estrenada al "Palace". No havia fet mai teatre, i tota la meua actuació a l'escenari havia d'ésser improvisada, que és el que m'agrada a mi. Al públic li parlava amb "el meu" castellà, que és una mena d'idioma que li feia gràcia. Ara torno a sentir més accentuada la dèria del teatre. Quan acabí la guerra vull fer una revista a base d'"scheks". Tinc moltes idees, molts bossets i molts figurins preparats.

— ¿Penses abandonar el llapis i els pinzells?

— De cap manera, al contrari. Estic treballant molt per tal de fer una ex-

Alfred Pascual Benigani

1922, que va assolir un èxit rotund. Vaig vendre tots els quadres... als creditors. La segona a "Can Parés"; aquesta vegada ho vaig vendre tot a bon preu, que ja és dir, tenint en compte el poc apreciades que eren les nostres obres abans de la guerra.

— Ara les coses han canviat molt, no ho creus així?

— Crec que sí. El públic comença a comprendre el dibuix; sobretot sap que una bona caricatura o una bona sátira diu tant com un bon article. El ninotaire ho ha d'ésser un bon psicòleg, i a més ha de tenir "la seva" filosofia. Fins fa poc, els dibuixants adolien d'amane-rats. La culpa d'aquest defecte la tenia la necessitat de guanyar-se la vida fos com fos. En poques paraules, haviem de fer massa coses, estàvem poc especialitzats. El mateix pintàvem un quadre, que decoràvem un plató, que fèiem un cartell. Les coses han canviat, i en el curs dels dos anys de guerra s'ha notat un gran progrés, precisament perquè hem pogut treballar tranquil·lament i a la vegada ens hem vist ben retribuïts. La guerra ha despertat una gran febre cultural entre el nostre poble, i de la mateixa manera que s'han llançat de ple

Benigani, vist per Porta

TALAIA

CARTES DEL FRONT

He vist diverses cartes de soldats del nostre gloriós exercit. Gairebé totes m'han produït pregona impressió. Mai no ha somniat fer literatura qui escriu aquesta carta: "Si jo pogués explicar-te coses d'aquesta olivera centenària que avui ha fet la seva fi sota el foc d'una bomba d'aviació." Mai no s'havia posat a reflexionar de cara a la natura qui ara anota: "Tinc al meu davant un immens paisatge. És tan gran que dona la impressió d'un mapa de relleu. El contemplo i em sembla que ja no hi pot haver res més gran, tot el món sembla que és actiu a fe que, per a molts, hi és."

Oh els heroics soldats de la República, posats enfront de l'enemic i amb contacte amb ells mateixos, qui sap si per primera vegada en la seva vida!

Copio un fragment d'una altra carta: "El relleuament s'ha efectuat abans d'hora. De les tres setmanes que ens pensàvem estar-hi sols hi hem estat tretze dies. Motius? Esgotament. Però esgotament físic, no moral. Malgrat tot, no han passat ni passaran. Els combats de per ací són decisius, és per això que, ara més que mai, els hem de guanyar. ¿Que hi fa no menjar, ni dormir, ni beure, si palpem que van de desfeta en desfeta? Contra els seus avions el nostre heroisme; contra la seva artilleria, la nostra resistència; contra els seus tancs, les nostres bombes de mà, i contra la seva infanteria, res, perquè ni val la pena d'esmentar-la. ¿Tal vegada direu que m'he tornat valent? Res d'això. Compleixo un deure."

La carta que conté aquests paràgrafs és escrita per un soldat català del front de l'Ebre. La carta és íntima i no va pas destinada a la publicació. Aquest heroi — que ell mateix no s'explica el canvi (l'anotació: "Tal vegada direu que m'he tornat valent", és reveladora) — pertany a una Brigada heroica, gairebé tota feta de catalans: la 139. El que vol dir que el seu heroisme no és pas únicament d'epistolari. He llegit una citació feta d'aquesta magnífica Brigada va-

lentíssima que deia: "La 139 Brigada en un sol dia va contenir diversos contraatacs terribles de l'enemic, mentre uns quinze mil obusos queien damunt llurs possessions." Situada a la carta del soldat català del Front de l'Ebre amb antecedents, quin valor pren! Joventut sortida d'això dit "senyoreteisme" de la nostra menestralia, com vibra, com lluita! Estol de xicots catalans, distrets i esportistes, entusiastes del jazz i la cançoneta "can-nyí", herois avui, admirats ells mateixos de la seva gesta. "Tal vegada direu que m'he tornat valent!" Que lluny ens trobem de la valentia fatxendera. Quins tresors ens descobriu que jeien soterrats sota l'em-balum de coses frívols i borbordes que us han anat abocant damunt uns quants anys d'inconsciència directiva. ¿Com s'aprofitarà el que ens mostreu el dia en que tots vosaltres pugueu ésser reintegrats a les vostres llars? ¿S'oblidaran les revelacions d'aquestes cartes? ¿Serà possible que vosaltres mateixos us torneu soterrar dintre d'una esclava positiva de la que avui us sentiu esclaus?

El que haureu escodrintat en vosaltres mateixos en aquestes hores de tragèdia encesa i d'heroisme carregat de sols no us podrà pas ésser emblat pel primer que passi. Fragment d'una altra carta: "I a la nit, ja se sap, ve el contraatac. Hi entro com quan al matí, per a desemperar-me, entrava al bany. Tot el que pesa damunt la meua vida em sembla que es desenfueixueix." Tot el que pesa damunt d'una vida i damunt de tantes altres vides! Quin nou bateig de sang sota els estels que cofen aquests pics que veuen l'Ebre caragolar-se a llurs peus com una cinta!

Gegantins soldats de la nostra epopeia!!

FRANCESC CANYADES

Ara un llibre, ara un altre, ara un altre: llibres de poesia. Francesc Canyades: "El Camí Invisible"; "L'Atzar i el Ritme"; "Anacleta".

Francesc Canyades es troba ja sencer en el seu primer llibre: "El Camí Invisible". L'amplia: "L'Atzar i el Rit-

me". "Anacleta" el perfecciona. ¿Per què el nom de Francesc Canyades no és esmentat repetidament entre els dels nostres bons poetes?

El situa d'antuvi una ferma entrada en la Poesia. No innova ni segueix; no trenca motllos ni es fa paladí d'una escola. Les traduccions aplegades en el volum "Anacleta" haurien pogut publicar-se en el seu primer volum; van d'Horaci i Marcial a Paul Valéry i Charles Péguy. Francesc Canyades ha traduït també al català l'extraordinari poema escènic de Paul Claudel: "L'Anunciació de Maria". Ja en el seu primer llibre,

"Hi ha un Déu que es va creant a dins de cada cosa i una causa absoluta, principi d'unitat que regeix tot el curs vivent d'eternitat. I tu, Faust, tens un ànima limitada i reclosa."

Encara del mateix sonet:

"I moriràs, oh Faust! car tot mor menys la vida i en l'Home l'esperança d'ésser un jorn Creador."

En "L'Atzar i el Ritme", Epíctet, Llull, Descartes, Pascal i Kant, són les figures que prismatitzen el recull.

En "Anacleta" hi trobem: Sòcrates, Plató i Marx, marcant els nous itineraris de represa.

Esmento una repetida tema:

"El cor se m'omple d'una festa de fanalets venecians."

No seria pas possible trobar-lo en "El Camí Invisible", on tot és més solemniat, més fet amb un front nuvolat d'arrugues.

"La virtut d'aquest món aixeca una fumera on la consciència es gonfa i el cor hi va morint; hi ha al fons de tota cosa fredor de calavera i en tocar el Sol a terra la llum es va podrint."

Malgrat aquestes divergències és possible dir que el conjunt de l'obra de l'interessant poeta que és Francesc Canyades no té sorpreses: s'anuncia en el seu primer llibre i es continua en els dos més que l'han seguit: labor robusta sense funambulisme ni genialitats; joc de pensament; fixació reflexiva; síntesi de visió; esplai d'intel·ligència; subratllat de meditació. Tot molt sobri, ascetitzat, precís, adhuc quan l'ambició no s'ha omplert sinó de reflexos o iritacions. ¿Són aquestes qualitats, preses per defectes, les que han allunyat de Francesc Canyades les xaranges semi-

Francesc Canyades se'n mostra ferm i extens, circumdant i ample. Treballa el vers amb ciència i una cultura sòlida presideix la seva aventura pels camps de la Poesia. No serà vexillari d'oríflames batejats ni tampoc vela baixa per vents limitats. Un equilibri el portarà tan lluny del marbre ablo-cat com de l'aigua cantaire.

En el seu primer llibre, un "Tetraedre de la Puixança Anímica", junta els noms de Don Quixot, de Faust, de Don Joan i de Hamlet. Les quatre figures vibren dintre d'una síntesi de poeta que pensa en poeta. De Faust, un sonet de finituu:

"Hi ha un Déu que es va creant a dins de cada cosa i una causa absoluta, principi d'unitat que regeix tot el curs vivent d'eternitat. I tu, Faust, tens un ànima limitada i reclosa."

Encara del mateix sonet:

"I moriràs, oh Faust! car tot mor menys la vida i en l'Home l'esperança d'ésser un jorn Creador."

En "L'Atzar i el Ritme", Epíctet, Llull, Descartes, Pascal i Kant, són les figures que prismatitzen el recull.

En "Anacleta" hi trobem: Sòcrates, Plató i Marx, marcant els nous itineraris de represa.

Esmento una repetida tema:

"El cor se m'omple d'una festa de fanalets venecians."

No seria pas possible trobar-lo en "El Camí Invisible", on tot és més solemniat, més fet amb un front nuvolat d'arrugues.

"La virtut d'aquest món aixeca una fumera on la consciència es gonfa i el cor hi va morint; hi ha al fons de tota cosa fredor de calavera i en tocar el Sol a terra la llum es va podrint."

Malgrat aquestes divergències és possible dir que el conjunt de l'obra de l'interessant poeta que és Francesc Canyades no té sorpreses: s'anuncia en el seu primer llibre i es continua en els dos més que l'han seguit: labor robusta sense funambulisme ni genialitats; joc de pensament; fixació reflexiva; síntesi de visió; esplai d'intel·ligència; subratllat de meditació. Tot molt sobri, ascetitzat, precís, adhuc quan l'ambició no s'ha omplert sinó de reflexos o iritacions. ¿Són aquestes qualitats, preses per defectes, les que han allunyat de Francesc Canyades les xaranges semi-

Escena del film amateur «Sangre en la pampa», en el qual Benigani hi tenia el rol principal. A la foto el veiem netejant les cadenes del presidi amb pasta de netejar metalls.

posició de dibuixos-crítics, amb els quals estic molt il·lusionat.

— ¿Com és que publiqués tan poques coses, disposant com ara es disposa de tantes publicacions apropiades?

— Perquè no és el meu moment. En època de pau sóc home de pau, pau i repau; en època de guerra sóc home de guerra. En temps de pau, la vida tranquil·la del taller i les nits inoblidables als cabarets alegres i tan plens d'ambient. En temps de guerra, la guerra. El 24 de juliol del 1936 vaig marxar voluntari al front amb la Columna Del Barrio, junt amb els companys Shum, Bartoli, Gamboa, Sacha i Zanni. He passat un any al front; d'ell, set mesos a les trinxeres i parapets. La salut se'n va ressentir i vaig haver d'abandonar el front de guerra per passar a la rera-guarda, on ocupo la vice-presidència del Sindicat de Dibuixants Professionals U. G. T., que atrau totes les meves activitats. La guerra és massa crua, massa sagnant, perquè pugui inspirar-me humorismes, i, per altra part, fer xistos a base de Hitler, Mussolini, Chamberlain i del Comitè de la No-intervenció són temes tan extremadament explotats, que ja no poden tenir gràcia. De temes, ja n'hi ha a la rera-guarda, però són una altra mena de temes el que jo veig i que avui no encaixen prou bé a les planes dels diaris i revistes. Tota la rera-guarda és un tema, una font inesgotable de temes, que penso glossar en la propera exposició de dibuixos-crítics.

— Quantes exposicions has fet?

— Dues. La del "Refectorium", l'any

a la literatura, ha refinat també el seu gust artístic.

El qui així ha parlat ja no és el Benigano de cinc anys enrera; ja no és el qui una nit trobàvem adormit al "parquet" de l'Excelsior, ni el qui va marxar a París creient poder viure en l'ambient d'Alfred Musset i que la realitat va portarlo a fer una temporada de peó caminer, per acabar fent de gravador al boix. El d'avui és un Benigani que viu més la realitat, un Benigani que la guerra ha acararat amb la vida i que es mostra disposat a afrontar-la tocant de peus a terra.

Lluís MELÉNDEZ

Meridià

Redactor en cap:

Manuel Valldepere

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanyà, J. Roura-Torres, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pi i Margall, 29 pral. · Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució: P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17 Telèfon 19937 · BARCELONA

50 cèntims l'exemplar
Subscripció: 6 ptes. trimestre

MANOLO HUGUÉ, ESCULTOR

Manolo: Maternitat. 1931. Col. Kahnweiler. París.

CARNET DE LES ARTS

Cal, una vegada més, agrupar dos noms inseparables. Una exposició que s'ha obert a París, al 76 del Faubourg Saint-Honoré, a benefici del "Dispensari dels artistes", presenta alhora obres de Gauguin i d'aquell que fou per a ell un d'aquells molt rars amics que fan honor a l'amistat: Daniel de Monfreid. Ja és sabut, per les cartes publicades, quin afecte sense límits tingué Monfreid per Gauguin, fins a l'extrem de deixar ignorar les seves pròpies obres per a fer triomfar les del mestre de Tahití. És un pintor gairebé desconegut que aquesta exposició revela, un pintor que se situa a mig camí entre Ernest Laurent i Félix Vallotton, sensible a les sonoritats de l'art de Gauguin per afegidura, i al qual manca tan sols una mica de lirisme per a igualar els més grans dels seus contemporanis.

Sumptuoses natures mortes, alguns nus el més saborós dels quals és potser el que ha deixat el museu de Béziers, paisatges amorosament estudiats i reproduïts, i sobretot admirables retrats resumeixen la seva tasca. Daniel de Monfreid deixa retrats d'una veritat expressiva remarcable: d'ell primer que tot, a diverses èpoques de la seva vida, d'alguns amics com Victor Segalen que portà d'un creuer a Tahití alguns records de Gauguin. Algunes efígies de dones joves, d'un sentiment púdic i profund, es col·loquen a primer rang. En un mot, un bon i noble pintor és presentat, el qual, indiscutiblement, ha de tenir un lloc en els museus. Les seves aquarel·les i els seus gravats, les seves il·lustracions per als llibres de Segalen i per a "Noa-Noa", el manuscrit del qual ha estat deixat pel museu del Louvre al qual l'oferí Monfreid, no sabrien deixar indiferent.

El taller de Daniel de Monfreid ha estat exactament reconstituït en el local on se celebra aquesta exposició. S'hi poden veure les fustes esculpides que rodejaven la cabana de Gauguin a les illes Marqueses, que portaven aquestes inscripcions: "La maison de jouir" i "Soyez amoureuse et vous serez heureuse". S'hi poden admirar també les teles del seu amic i un "Retrat" de Gauguin, "Les meules jaunes", la "Gardense de porcs", la seva última tela inacabada, una còpia del "Cheval blanc". Com una mena de capella elevada a Gauguin per una amistat que només la mort del darrer sobrevivia desnuat. El record d'aquesta amistat plana damunt l'exposició i confereix un caràcter de noblesa malenconica a un conjunt el gran interès del qual s'imposa al més insignificant visitant.

● L'any 1879, el pintor Auguste Renoir anà a passar l'estiu a Wargemont,

prop de Dieppe, invitat pel seu amic, el diplomàtic Paul Bérard. Havia de tornar-hi els anys següents. D'aquests diversos sojorns a casa de l'intelligent amateur, daten alguns dels més bells quadres del mestre, admirables retrats, paisatges, natures mortes, executats la majoria per al seu hoste, i que avui estan dispersats en museus i col·leccions. Un nebot de Paul Bérard, Maurice Bérard, ha tingut l'afortunada idea d'agrupar les reproduccions d'aquestes obres i de reunir-les en àlbum, precedides per un estudi que aporta en la seva concisió i la seva netedat comprensiva molt interessants detalls dels sojorns de Renoir a Normandia.

Una preciosa contribució a la història de l'impressionisme és així formada per aquest "Renoir a Wargemont". Aquest àlbum, en el seu text i les seves imatges, resumeix un capítol de la vida del pintor que s'encarregà, al final del segle XIX, de renovar el miracle de Watteau. Els erudits i els amateurs agrairan al seu autor aquest estudi que dictaren alhora l'amor de la pintura i la pietat familiar.

● S'ha inaugurat a París el XXXIII Saló de Fotografia. Hi ha en aquest Saló representants de deu nacions, però un conjunt és excepcional: el de la U. R. S. S. amb vint fotògrafs. No cerquem en llurs 60 obres curioses experiències de laboratori o exemples de dificultats científiques vençudes. Fotògrafs soviètics com Alpert, Amuski, Debabov, Ignatovitch, Markov, etc., utilitzen la fotografia com a expressió de l'activitat humana a l'exemple de Chim o de Cartier a França, de Bill Brandt a Anglaterra... L'assumpte, que compta poc en pintura, importa únicament aquí.

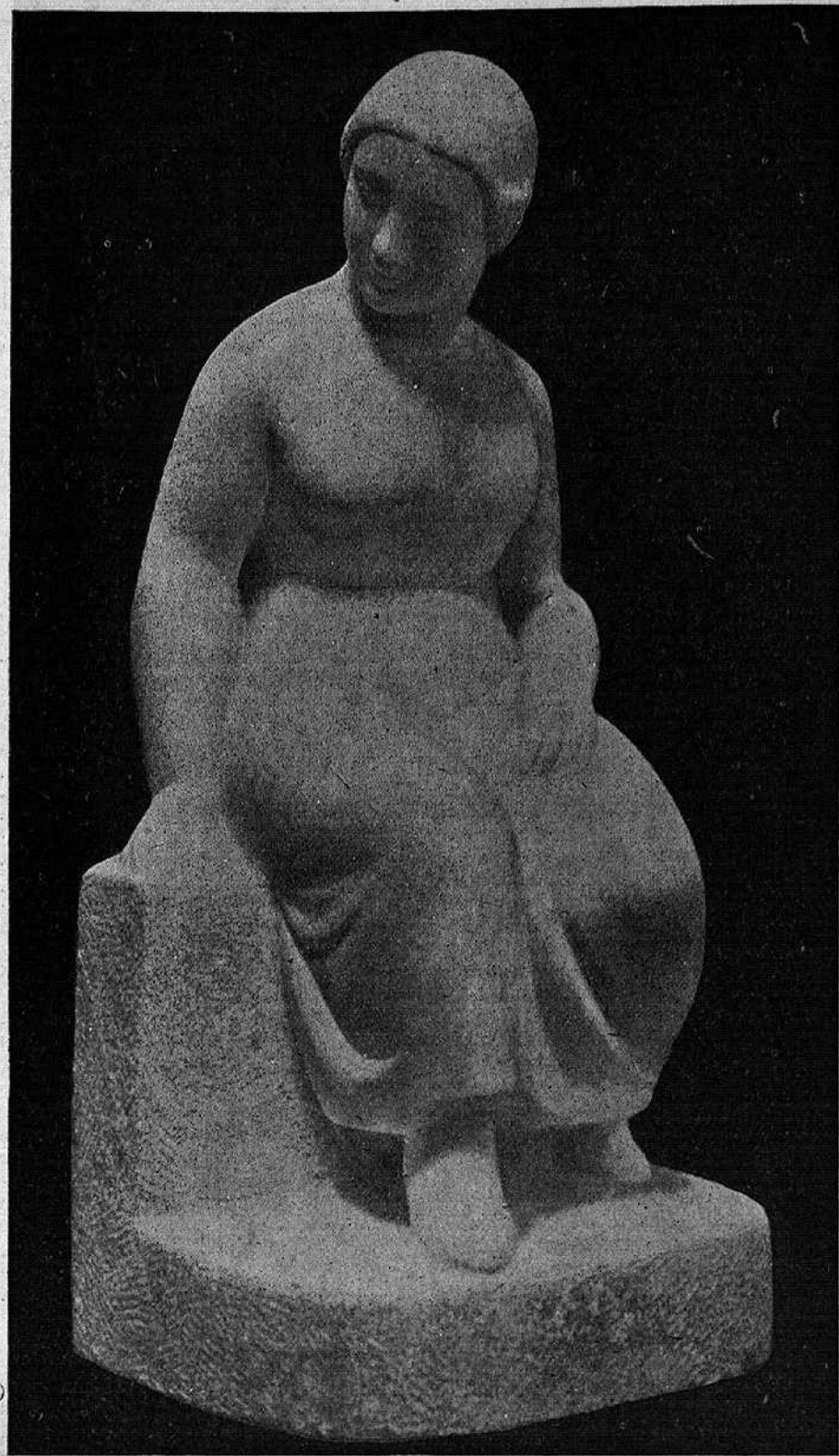
● En el "Journal des Peintres et Sculpteurs de la Maison de la Culture", que es publica a París, Albert Laforet insereix un excel·lent assaig: "La necessitat crea la bellesa". Descriu un motor d'avió, els contraforts d'una catedral gòtica, les rodes dels darrers autobusos. Cap preocupació d'estètica en aquestes formes la bellesa de les quals radica únicament en la perfecta adaptació de llur utilitat. Són veritats que Francis Jourdain fa trenta anys que proclama i que no repetiran mai prou els joves artistes.

En el mateix número, un bo, molt bo, molt emocionant article de Boris Taslitzki "Rapin est mort". Corresponia a aquest pintor de prendre pretext de la vida dolorosa de Van Gogh per a fer sentir en aquests dies vergonyosos de conferències de Munich paraules de revolta i de fe: "De per la seva data de naixença, l'artista d'avui ha nascut combatent. Actua i viu com un combatent."

El lloc eminent que dins la nostra producció plàstica ocupa l'art de Manolo és degut, no tan sols al fet d'haver revaloritzat a casa nostra el sentiment d'allò primàriament "plàstic" que ha distingit el nostre temps, sinó a alguna cosa d'una vàlua més essencial i més universal: els seus sorprenents dots per a copsar i expressar els trets volumínics dels éssers i de les coses, o siguin aquells valors més purament escultòrics.

Abans de comentar l'obra d'aquest escultor, ens sembla indispensable la formulació, en el mínim espai possible, de la peculiar situació intermitja que l'art de Manolo Hugué ocupa entre les altres arts de l'espai: l'arquitectura i la pintura. Aquestes activitats artístic-estètiques arranquen o ordenen l'espai amb la intenció de produir una emoció determinada i unitària, però així com l'arquitectura situa el contemplador "dins" d'un espai creat amb mitjans tectònicomecànics, l'escultura, en canvi, el posa "enfrent" d'un espai configurat orgànicament o sigui d'un volum, mentre que la pintura "suggereix" o "evoca" l'espai en un pla per mitjà dels diversos elements pictòrics o gràfics. Si intentem ara definir l'espai en tant que es manifesta com específicament "plàstic", o sigui el "volum", veurem que aquest és com el límit extrem d'un fragment espacial condicionat o configurat per l'expansió tridimensional d'una energia orgànica que, en manifestar-se en formes geomètriques primàries, adopta l'esfera i el cilindre. Formes aquestes, i encara molt més llurs innombrables derivades, que, per llur modelat clar-i-obscurístic són les essencialment "plàstiques", en oposició a les formes del quadrat i del cub que, per llur caràcter primordialment tectònicomecànic, es poden considerar com les originàriament arquitectòniques.

Ara bé: com que l'escultura ocupa en el sistema de les arts espacials una situació intermèdia, equidistant de l'arquitectura i de la pintura, ella ve a ésser una mena de transició o de compromís entre aquestes dues. Així, per exemple, quan s'inclina envers l'arquitectura, com és el cas de la plàstica monumental, en emprant les formes específicament tectòniques cau de seguida en la rigidesa i l'encarcament, mentre que quan es deixa influir per una concepció més pictòrica apareix tot seguit aquell il·lusionisme gesticulant que pot esgarriar-se fins a l'amorfisme més deliquescents. Aquest il·lusionisme, que fa predominar les valors pictòriques en detriment de les plàstiques, es manifesta obertament en el "relleu", el qual, específicament forma com la comunicació entre la plàstica pròpiament dita i la pintura o el dibuix, així com les diverses menes d'es-

Manolo: Dona asseguda al pedris. 1911. Col. X. Barcelona

Manolo: Notes passejant. 1930. Col. Kahnweiler. París

cultura ornamental ho són entre la plàstica i l'arquitectura. Donat aquest caràcter transicional del

relleu, doncs, no creiem equivocar-nos si afirmem que en la manera de tractar-lo és on es palesa més visiblement el do de productor plàstic. Si, acceptant aquesta premissa, analitzem alguns dels Relleus de Manolo veurem com no solament s'afirma amb evidència aquell caràcter arquitectònic o tectònic del cub i el rectangle en oposició al plàstic i orgànic de l'esfera i el cilindre, sinó que en la seva neta accentuació volumínica, tan plena de forma i d'expressió i d'una espacialitat tan íntegrament plàstica, per tal com està neta de tot il·lusionisme pintoresc, percebrem clarament les qualitats específicament escultòriques tan rars i excepcionals de Manolo Hugué.

Si aquestes qualitats es manifesten tan purament en els relleus de Manolo, que és precisament el gènere en el qual tenen més tendència a enterbolir-se, no ens ha de sorprendre gens si, en el domini més exclusivament plàstic, o sigui l'escultura a ple volum, l'obra del nostre escultor es revela alhora amb una exquisidesa de modelat i una solidesa de construcció, les quals, íntimament conjugades, s'harmonitzen en unitat afirma-

tiva i amarada tant de tendresa com de categòrica decisió.

En contemplar les escultures de Manolo cal convenir que si aquest és tot el contrari d'un "hellènic", és, en canvi, plenament un "pre-hellènic", ja que en tota la producció plàstica universal no trobem res que s'assembli tant a les seves obres, per la rara unió d'intensitat plàstica i d'incondicional naturalisme, com les petites escultures cretenques d'aquell període, tan apartades de tota convenció formulística com íntegrament "concretes".

Si ara, per acabar, volguéssim definir la impressió produïda per l'obra de Manolo, diríem que una bona part del seu encís és degut a aquell caire tan personal, alhora rústic i equivoc, ensems bucòlic i picaresc, que, juntament amb un sentit de la plàstica gens corrent, han dotat aquesta mena de gures de pessebre que són les obres del nostre escultor d'aquella atracció originalíssima que ha fet triomfar el seu art a tot arreu.

M. A. CASSANYES

Manolo: Un «quite». 1927. Col. Kahnweiler. París

EL GENI MAGYAR

A. OLIVER BRACHFELD

El professor Micklas m'havia previngut:

— El nostre esperit nacional està impregnat de supervivències heroiques i motissimes. Estic autoritzat per afirmar que unim als meravellosos dots d'improvisació que tenen els llatins, una major profunditat de previsió. A Budapest us acarareu sens dubte amb el sorprenent.

Agafant-me pel braç, el professor m'acompanyava a través del seu museu, guardador de delicades sorpreses. Una vitrina tancava el cadàver d'un home; el professor va assenyalar-me un minúscul forat al front del mort:

— Per aquesta diminuta obertura va escapar-se la vida de dues persones...

— Dues morts per una sola ferida? Com?

— Un intricat fenomen de dualitat. És freqüent. L'absurd us l'estampa en plena cara, sense preocupar-se de donar explicacions. Coneixem l'existència del fet, però n'ignorem la raó.

Micklas era un excel·lent preparador de peces anatòmiques. Els trossos de carn humana, disformes i més aviat repugnants, adquirien sota les seves mans un to de mapa en relleu acolorit, amb la seva orografia i hidrografia, els petits accidents i la diversitat pintoresca de la terra vista des de les grans altures. Contemplant aquell museu d'anatomia, els meus coneixements geogràfics s'enriquien considerablement. És allí que vaig aprendre el sentit del curs dels rius, la descripció dels golfos, i l'exacta conformació de les grans erupcions terràquies.

La pulcritud del professor donava a les seves preparacions un aspecte comestible, prometedor de saboroses gormanderies. Davant d'una gran bombona de vidre, conservant la cuixa d'una pàgessa de Moràvia (un cas rar de topografia muscular), vaig recordar l'elogi que em feia freqüentment un professor d'idiomes del "gigot", plat nacional dels meridionals francesos. La idea de l'ebullició d'aquella carn txeica, envoltada de cebes a petits talls, naps i patates primerenques, m'omplí la boca de saliva, obligant-me a llepar-me els llavis.

— Ja em dispensareu, professor — vaig dir, — però les vostres preparacions m'obren la gana. La meua gana és imperiosa, tirànica; sota les seves envestides sóc una miserable persona sense control, amb una voluntat estantíssima. Si no us haguéssiu d'ofendre...

— Comprene el vostre cas i en coneix les reaccions. No sou pas vós el primer visitant que ret homenatge a la meua habilitat d'una manera tan delicada...

Micklas és un temperament fi. No puc comprendre com un home així, possessor d'un geni tan raonable, no hagi encertat encara la manera de projectar la seva fama més enllà de les fronteres del país. En el transcurs de quatre anys, he anat sis vegades a Budapest, i cada cop la meua primera visita ha estat per a ell. A cada viatge, he esperat trobar-lo convertit en celebritat definitiva, però la seva fixació a la caseta-museu de Erzsébet Kornt sembla tenir arrels profundíssimes, arrapades adhuc al desig de glòria.

Aquell dia va acompanyar-me polidament fins al carrer.

Això va passar-me en el transcurs del segon viatge a la capital hongaresa. Viu en aquella època una crisi d'optimisme tan intensa que vaig estar a punt de tornar-me ximple. Entre altres interessants pràctiques m'exercitava a classificar i definir exactament l'olor de les grans ciutats, ciència negligida en desmesura que permeté al polonès gòtic Zdenek Capek la realització del llibre "L'ànima de les ciutats nòrdiques", obra dissortadament ignorada dels nostres estudiosos, que podrien trobar-hi una font inexhaustible de suggeriments.

Budapest es rendia al meu olfacte d'una manera fina, obrint-me els sentits de bat a bat. Si la visita s'esqueia a la primavera, sortia de la capital hongaresa amb els narius dilatats com els d'un cavall minaire. Budapest fa sentir d'aigua timolada, amb èter barrejat a l'1 per 100. Aquesta apreciació personalíssima, vaig comunicar-la per primera vegada a un alemany fotògraf que havia residit durant molts anys a Budapest, i va contestar-me que "diferia" absolutament del meu criteri. Però més tard pogui comprovar que l'alemany tenia el paladar trossejat per l'ús abusiu de la mostassa anglesa i dels cogombres de Frankfurt.

M'agradava dilatar els meus passeigs per la gran ciutat magyar, la simpatia de la qual m'encomanava un aire trappella al qual jo mateix acabava per rendir-me. Enlloc com a Budapest em sentia més despertes les meves facultats de galantejador, i això que la dona hongaresa m'ha fet sempre l'efecte d'anar disressada de colador de cafè. Són impersonals, poca-soltes i terriblement intel·ligents.

Aquell dia, en sortir de casa el doctor Micklas, la meua gana artificial va diluir-se en el primer alé d'aigua timolada, i vaig rendir-me al meu epicurisme cosmopolita, lícit i inofensiu. ¿Qui no s'ha lliurat de ple al goig de retrobar el paisatge, després d'una llarga malaltia, quan en els inicis de la convalescència el metge us permet el primer passeig a l'aire lliure? Tot és bonic, nou, brillant, i penetreu a fons el veritable sentit de la vida. A Budapest sentia això; incorporat gairebé a la seva arquitectura i al seu tràfic, vaig iniciar un vagabundeig sense control, més enllà dels carrers que les postals fan familiars als turistes, i perillosament allunyat de la ruta de l'hotel, ben aviat els noms dels carrers van perdre el sentit per mi, difumats fora del trosset de mapa de Budapest que tenia encastat a la memòria. Abans de consultar res a ningú, volia intentar orientar-me pel

meu compte, i seguia brodat anades i vingudes sense solta per una sèrie de carrers totalment desconeguts. En un dels bruses canvis de ruta, vaig trobar-me abocat a un meravellós espectacle: un carrer nou, però absurdament nou, amb la pasta de les cases que es presentia encara tendra. Semblava un carrer d'exposició, o una maqueta monumental, on els fanals, provocativament coberts de plombagina us oferien a primer cop d'ull un "Made in Autriche" com una casa. No sé per què, el carrer em produïa de seguida la impressió que tot ell existia sota el signe d'una gran afectació.

No obstant, la gent hi caminava amb molta desimboltura, sense participar gens de la meua perplexitat. Així com tot el carrer semblava fer comèdia, la gent respiraven una gran naturalitat. Passejant els ulls amunt i avall de les façanes, vaig descobrir en un balcó elevat una noia de les que a mi m'agraden, que m'estava mirant fixament. Era fina com un maniquí de gran basar i amb uns colors d'estampa que enamoraven. Llufa un "rimmel" rigid que convertia les seves pestanyes en una pinta espessa, i tenia la boca petita com un forat de pany, i uns ulls de color d'ostra que li devoraven les tres quartes parts de la cara. Tenia un cutis delicat, el contacte del qual havia de produir inevitablement unes grans esgarifances. Vaig comprendre immediatament que es tractava d'una d'aquestes noies que ben administrades per un poeta donen un rendiment extraordinari. Pot fer l'efecte que descobria tot això amb una sola ullada, però no va ésser així; la noia va aguantar-me la mirada, sense parpellejar, durant prop de mitja hora, fins que un dolor agut al clatell m'obligava a rendir-me. La conquesta se m'apareixia tan clara, que calculant a quina de les porteries correspondria la casa de la noia, vaig encaminar-m'hi.

Al llindar hi havia la portera, una dona d'edat, estàtica, endreçada, que asseguda feia mitja, amb una gàbia i un canari penjats enlaire, darrera seu, i un gat negre als peus. L'extraordinària immobilitat de la vella va fer-me suposar que dormia, amb aquesta facilitat que tenen els vells per dormir profundament i dissimular-ho amb delicadesa. Primer, vaig procurar deixar-la amb un copet a l'esquena, sense èxit, per la qual cosa vaig sacsejar-la per les espatlles. Però al primer sotrac va succeir quelcom horrible: un ull de la vella va desprendre-se-li de la seva òrbita i rebotant falda avall, fregant el cap del gat, va caure'm als peus fet a bocins. Era un ull de vidre. Anys abans, a Santander, va passar-me una cosa per l'estil amb una ballarina normanda.

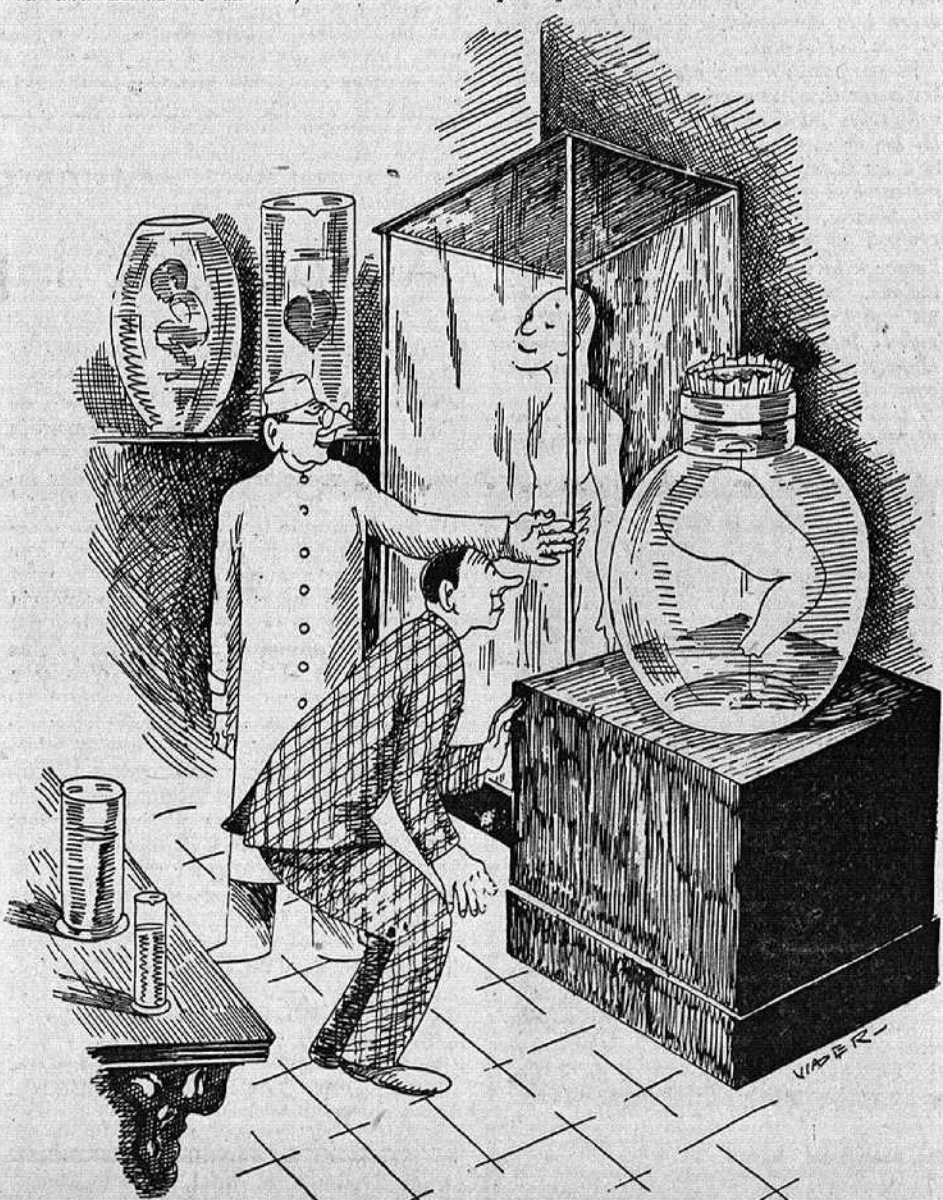
Així i tot, el meu desconcert fou intens. Amb una reverència vaig collir els bocins de vidre més grossos i els oferia a la vella:

— Senyora...

El fet que no em fos tornada cap resposta, m'inclinà a suposar que la vella s'havia quedat balba de l'esbalament. Una compassió sobtada m'entendí, i creient complir un deure, vaig intentar posar-li un bitllet de banc a la mà, mentre calculava "in mente" el preu aproximadament d'un ull ortopèdic. Però la vella va abandonar-me la mà, absolutament

del meu punt de vista de ciutadà de trànsit de Budapest, em va semblar incivil.

La comprovació que la vella era, de cap a peus, un ninot de pasta disfressat de portera, va aguditzar els meus dots d'observació, escassos per naturalesa i extraordinàriament divagadors. Vaig mirar la gàbia i el canari, i va resultar que aquest era de cotó fluix, amb un bec

separada del seu canell tant com jo m'anava separant d'ella. Això em produïu un ericament de la pell, familiar, semblant al que he sentit cada vegada que, banyant-me al mar, una medusa se m'ha arripat al clatell.

Tenia doncs, entre les meves, una mà estrangera, una mà de pasta mal pintada, amb una agulla de fer mitja incrustada a perpetuïtat. La primera idea fou llençar-la lluny, però això va semblar-me poc polít, davant la vella, i des

de celuloide encertadíssim. En un angle de la gàbia, una etiqueta mal esborrada deixava llegir encara el nom del fabricant. El gat era un animal dissecat, rosegat per les arnes en diversos punts de la seva pell.

Lligant caps, vaig deduir que devia haver-me introduït furtivament en un aparador. D'un moment a l'altre vindria un dependent i m'obligaria a quedar-me amb el maniquí que havia malmès. No obstant, la naturalitat dels transeünts que desfilaven pel meu davant, i el seu aire absolutament normal, va deixar-me perplex.

A la vorera d'enfront, el rengle de porteries s'estenia disciplinadament de llarg a llarg, oferint cada una d'elles detalls molt naturals: el porter llegint el diari, assegut al llindar, la minyona prometedora, de pit prominent i ampla d'anques, festejant amb un carter sintètic lleugerament descolorit pel temps, la senyora vella distingida, vestida com una mona d'Itàlia vagabund esperant el criat o el cotxe, amb aire de remugar malediccions, el nen de carrer llimant un dels fanals per la seva base, el topògraf municipal amb el seu teodolit i una colla de pals pintats a ratlles, ayguri d'una general esventrada de carrer, el guardià de tràfic, emboscant astutament entre una vela de bar i una palmera de saló, a l'aguait de possibles contravencions, etc.

Els balcons oferien així mateix un bigarrat aspecte. En el d'un primer pis de persiana sincerament verda, hi havia fixada una "demi-vierge" amb quimono florejat, esbatanant els sentits dels transeünts; en un altre una llevadora seca, de mans filiformes, amb la mirada aprofundida i gest de fura, conseqüències del séc professional; en un altre un funcionari reumàtic, enganxant segells a l'aire lliure i aspirant profundament unes plantes tuberculosos, robant-les-hi la poca salut que els quedava; en un altre una festejadora tardor de balcó, lassa de concentrar tota la seva força física i anímica en les mirades dirigides als barrets dels transeünts, amb l'intent de fer alçar el cap a llurs propietaris. Per si aquest feliç esdeveniment es produís, la festejadora havia lligat un tros de sac a la barana, per a protegir els seus encisos a l'esguard d'un galan en situació privilegiada; però al sac hi havia retallat un gran forat amb tisoretetes de brodar, que oferia a la curiositat pública un tros de cuixa decorada amb puntes al coixí, d'un model evidentment passat de moda.

Irresistiblement encuriós, vaig depositar la mà de cera a la falda de la vella i vaig traslladar-me a l'altra banda del carrer. A la porteria d'enfront, penjada enlaire, va cridar-me l'atenció una gàbia de marqueteria, amb dos estornells saltironant. Per un prodigi d'imprevisió,

la porta de la gàbia estava oberta, i instintivament vaig disposar-me a reparar la incuria del seu propietari; però en tocar la porta, un dels ocells va fer un un espetec metàl·lic i sortí disparat gèbia enfora. Va caure darrera meu, amb un esquinç sota l'ala que deixava sortir una poderosa molla de rellotgeria. Sobtadament vaig comprendre que els porters, la minyona, el topògraf, el funcionari, el carter, la meua enamorada, la "demi-vierge", etc., etc., eren, com la vella, artificials. Vaig concedir de seguida que l'artista autor d'aquells ninots havia de posseir un geni singular.

Un xicot de carn i ossos que contemplava el meu estupor amb posat sorneguer, comprenent-ne a ben segur l'origen, va collir una pedra cantelluda i apuntant el cap del funcionari filatèlic li engegà un tret encertadíssim, que li arrencà el nas de soca i arrel. El nas va rebotar unes quantes vegades pel carrer, aturant-se en una voravia; la tafaneria em mogué a collir-lo i vaig poder comprovar que aquella pasta era més reeixida que la del maniquí de la vella. Tenia un color i una consistència carnosos, i en el lloc on corresponia la seva pintura amb la cara, tenia un to sangonós. Vaig guardar-me'l a la butxaca, embolicat amb el mocador, proposant-me investigar-ne degudament la composició. Després, la seguretat que els seus guardians no m'ho impedirien, va fer-me entrar una gran tafaneria per comprovar si les coses d'aquell carrer eren tan artificials com llurs habitants. I efectivament, les tals cases no tenien altra part que justificà el nom de casa que les façanes, a dins no hi havia res, o millor dit: de "dins" aquelles cases no en tenien. La façana neta i llampant, i prou.

Van acudir-se'm per aquell fenomen urbanístic una colla d'explicacions més o menys poca-soltes, cap de les quals em podia convèncer plenament.

Vaig recórrer als transeünts, cercant d'interrogar-los, però tots em rebien com si m'hauria rebut un contrincant meu en unes oposicions, si li hagués preguntat prèviament com pensava menar-se les coses. És més, un policia m'aconsellà paternalment que deixés córrer el meu afany informatiu, que em guardés molt de parlar a ningú de les meves experiències en l'esmentat carrer, i em deixà entendre que el secret dels ninots i de les façanes artificials era un secret professional. En aquells moments va passar una caravana d'autocars amb turistes, alguns dels quals van afanyar-se a retratar aquell carrer tan nou i tan animat. "Infelços! — vaig pensar. — Si ho sabessin..."

Com que no podia renunciar a conèixer l'explicació, que pressentia interessant, vaig concloure que el meu gran amic el professor Micklas no sabia negar-me-la, i aquella mateixa tarda vaig tornar a visitar-lo.

D'antuvi, el professor va adoptar un aire greu, tractant de convèncer-me, ell també, que abandonés el meu propòsit d'assabentar-me d'una cosa que no havia de produir-me cap benefici. Però com més obstacles trobava, més creixia el meu interès, i vaig pregar tan porfidiament, que el professor Micklas, després de fer-me jurar solemnement que mai, passés el que passés, revelaria a ningú el que m'anava a confiar, em digué:

— En aquesta part de Budapest que hem visitat d'una manera fortuïta, s'hi van iniciar temps enèrres unes reformes importantíssimes, iniciadores d'una nova estructura del perímetre ciutadà. Un personatge que ocupava en aquells dies una preeminent situació política, va intentar aprofitar-se de les circumstàncies per fer obrir el carrer de referència, reforma que valorava considerablement unes finques que l'esmentat polític posseïx en aquell barri. Però el nou carrer limitat per una banda amb els immobles d'una gran companyia nord-americana, i per l'altra amb els d'una ordre religiosa molt puixant, les quals van pledejar i guanyar contra l'expropiació. Hom obtingué, de les expropiacions possibles, l'espai just per a obrir un carrer relativament estret, però només amb calçada i voreres, sense lloc per a les cases. No obstant, la tossuderia del personatge tirà endavant el projecte, i un cop aquest realitzat, hom es trobà amb un carrer incomplet, estenent-se per entre dues altes parets brutes, que constitueixen la part posterior dels esmentats immobles. Aleshores s'esdevingué un canvi sobtat, que bandejà el governant de referència, però la cosa ja no tenia remei i la ciutat es trobava plantejada aquella vergonya.

Per dissimular almenys als ulls dels forasters aquella feblesa, un arquitecte ideà bastir unes façanes artificials, per a tapar les antiestètiques parets, idea excel·lentment acollida pel municipi i l'opinió pública, i que ha estat realitzada amb un gran èxit. Per a donar al carrer un aire més desimbolt, hom encarregà a un reputat escultor de modelar unes figures pels balcons i les porteries, i el bon resultat d'aquest conjunt vós mateix l'heu pogut comprovar.

Quina bestiesa! — se'm va escapar. Però és admirable el vostre esperit de disciplina. Al meu país, un secret així seria escampat de seguida als quatre vents. I digueu: ¿Ningú ha intentat malmetre-us o robar-vos els maniquins?

— No. En un dels balcons hi ha un home real que vigila, un funcionari, notable col·leccionista de segells, que té cura que...

No vaig deixar-lo acabar. Esgarriat, vaig treure'm el mocador, a dins del qual hi havia el nas del funcionari, i vaig llençar-lo furiosament per la finestra.

Pere CALDERS

(Il·lustracions de VIADER)

A DOS CENTOS QUILOMETRES, per Tisner

— S'ha entestat a avisar a casa seva que, si senten canonades, no s'espantin, que on les tiren és per ací

SOTA EL SIGNO DEL 150 ANIVERSARI DEL 1789

DIDEROT

La col·lecció "Socialisme i Cultura" de les Editions sociales internationales, publicada fa dos anys un llibre de l'escriptor soviètic I. K. Luppel dedicat a la figura de Diderot. La mateixa editorial ha publicat fa poc, en coincidència amb el pròxim 150 aniversari de la Revolució francesa del 1789, un segon volum dedicat a aquest filòsof francès, que conté, d'acord amb el pla de la col·lecció, extractes de les obres d'aquest autor i un estudi crític signat per Jean Luc.

Es troben entre els extractes pàgines celebres com són l'entretien entre d'Alembert i Diderot i alguns fragments importants del Rève de d'Alembert, textos admirables expressats en la forma vivent i àgil del diàleg, i d'altres, menys coneguts, com el Plan d'une Université, que escriu Diderot per a Catalina II, i les corrosives Additions aux pensées philosophiques, en les quals l'ateisme de Diderot i el seu anticristianisme es revelen al nu, perquè aquestes notes no estaven destinades a la publicació i així el filòsof podia oblidar en escriure-les tota la prudència que imposava el règim polític imperant aleshores.

L'estudi de Jean Luc completa i sovint corregeix l'obra anterior de Luppel. Aquella es basava damunt dues idees fonamentals, recolzades per una argumentació vigorosa i documentada. D'una part, el seu autor sostenia que Diderot fou essencialment un filòsof i no solament —ni sobretot— un novel·lista, un assagista o un crític d'art. Per l'altra, explicava la seva obra en relació amb les condicions socials del segle XVIII i feia aparèixer Diderot com l'interpret d'una classe, la classe burgesa, la qual, en tenir consciència de la seva existència, del seu poder i del seu dret a la direcció de la societat, combatia les supervivències ideològiques del règim feudal que declinava i es preparava per la lluita de doctrines, a la lluita material per a la conquesta del poder, que havia d'escalar l'any 1789.

Aquesta concepció de l'obra i del paper de Diderot, que sorprené alguns crítics francesos, era defensada per Luppel amb un criteri històric i una argumentació sòlida difícilment refutable. En efecte, ningú no pot negar la influència dels filòsofs, especialment dels Enciclopedistes, en la Revolució del 1789. Tothom reconeix que la Revolució francesa destruí les romanalles del feudalisme i el substituï pel règim de la democràcia burgesa. I és difícil de comprendre la influència dels filòsofs damunt aquest moviment social si hom no admet que ells foren els que revelaren a la classe que anava a prendre el poder, la seva valor i la seva missió, els que traduïren en una doctrina clara les seves aspiracions confuses, les seves obscures apetències. A menys de suposar absurdament que els filòsofs crearen un corrent d'opinió artificial que res en la realitat social no preparava ni justificava, cal reconèixer que si llur doctrina tingué una eficàcia pràctica és perquè responia a una necessitat real.

Però el filòsof rus, en el seu afany deliberat d'arribar a aquesta conclusió, deformava el seu model, deixava en l'ombra la part de l'obra de Diderot que no és filosòfica, tot allò que en ella és pròpiament literari; negligia voluntàriament l'artista a benefici del filòsof. Preocupat per damunt de tot de fer de Diderot el representant d'una classe social, sacrificava el que hi ha en ell de personal, d'original i d'únic. L'individu Diderot no l'importava més que d'una manera accessòria. En anotar escrupolosament les contradiccions i les incoherències del seu pensament, maldava per extraure de la seva obra un cos de doctrina, per a sistematitzar-lo. Tasca difícil i perillosa quan el subjecte és una personalitat

tan rica i tan complexa com la de l'enciclopedista francès.

Jean Luc, per bé que accepta íntegrament els principis de Luppel, s'esforça per a completar i matisar la seva obra. No són ja solament les idees filosòfiques de Diderot les que vol exposar amb una anàlisi implacable i rigorosa; és l'artista i el filòsof, és l'home amb tot el seu caràcter, amb el seu humor irregular i fantàstic, en tot el desordre i la incoherència del seu pensament, el que vol evocar.

El seu estudi esdevé així una sèrie de notes suggestives, una mica tumultuoses i desordenades però extraordinàriament vivents. Hi ha, és cert —tota proporció guardada— una semblança evident, una simpatia natural entre el crític i el seu model —una certa abundància, l'exuberància, el gust de la paradoxa, el menyspreu de l'ordre clàssic, l'amor a la vida en totes les seves manifestacions, un accent popular i una sensibilitat que s'oculta darrera una brutalitat volguda... Jean Luc, no tracta tant d'explicar Diderot com de fer-lo sentir i estimar, tal com ell el sent i l'estima.

Això no deixa de tenir els seus inconvenients. El crític es barreja tan íntimament

DIDEROT

al seu heroi que hom no sap sovint d'una manera exacta si les idees exposades en aquest llibre són ben bé les de Denis Diderot o les de Jean Luc. L'exposició i el comentari s'encavallen, el llenguatge del segle XVIII i el del segle XX es barregen constantment. Per poc que el lector es deixi endur per la fuga de la narració, pot atribuir erròniament a Diderot el vocabulari i el marxisme ingenu del seu comentarista d'avui.

Aquesta reserva feta, el caràcter i el pensament de Diderot, apareixen a plena llum en aquest assaig. Jean Luc insisteix sobre la paradoxa d'aquest pensador sinuós i versàtil que, malgrat la seva volubilitat temperamental, empenen i du a terme, gairebé tot sol, amb una continuïtat inflexible, l'obra immensa de l'Enciclopèdia. El seu llibre demostra també el desinterès i la modestia d'aquest home, tan poc preocupat de la glòria literària, que les seves obres més originals, les més riques i també les

Estan lluny. Més enllà d'aquesta terra i d'aquest cel els requereixen focs i pluges paral·leles. Per a nosaltres, martelleig de pena en vides de gel i un sentiment de barca de perdudes veles. Ens signifiquen les anells i un aire de trista primavera. Inclínades i taciturnes —què faran ells?— tenim l'obsessió de l'ombra de la figura. No hi ha presència en el món. Tot és absent. Perills d'angoixa darrera vidres de melangia. I aquest haver de besar i besar el vent quan el desig solitari puja, sang amunt, cada dia. És autumne. Les fulles pegen com cors marcits i la muntanya té el rostre de l'enyorança. Quina intensitat lenta tenen les nits sense estels i amb cendres d'esperança. Cada vespre anem a esperar trens fugitius ocultes entre les acícies de les avingudes

Poema de les promeses soles

per Agustí BARTRA

de les estacions. Els rellotges verds són nius on les hores tenen les ales vençudes. Hi ha un crit enorme i mut que ens pesa dins com un riu aturat en meandres de tortura, i trepitgem les llurnes, que brillen entre els brins, amb insensible petja de pedra dura. Boires dolces es repengen en el nostre braç, s'obren camins tebis en les nostres galtes. Coneixerem mai la font de vida que pot omplir el vas de les nostres cintures altes? Veïllen els nostres somnis una cançó de bressol un desvari de campanes mortes. I no poder-nos aixecar quan mans de sol tusten la tenebra de les nostres portes! Som com sagetes en arc romput. Som el chor invisible que, en ronda immensa, cantarà sempre son himne de sofrença abocat al record del Soldat Desconegut.

Al marge de la "Revista de Catalunya"

Actualitat i perennitat de la literatura

Amb aquest número 91, corresponent a octubre, són ja deu els que ha publicat, d'ençà de la seva represa, la *Revista de Catalunya*. Al profà que no coneguéssim l'activa i silenciosa tasca que duu a terme el seu redactor en cap, animador infatigable i intel·ligent, que és Armand Obiols, la simple lectura de la llista d'articles i assaigs de pròxima aparició que hi ha impresa a les guardes de la part posterior de les cobertes el convencen a bastament de la seguretat amb què pot esperar els números pròxims, no ja fins a completar el primer any d'aquesta triomfal represa, sinó per a omplir altres anys dilatats amb quaderns gruyuts, tan interessants com aquest d'octubre que us ofereix amb orgull la virginitat, incitadora del tallapapers, de les seves dues-centes vuit pàgines. Aquest fet, avui, té categoria d'esdeveniment, i els catalans n'han d'estar tan orgullosos com del resultat victoriós d'una batalla menada en els fronts de combat. Perquè front de combat, i no pas dels menys importants, és el de la cultura, i la cultura catalana, gràcies a esforços com el de la Institució de les Lletres Catalanes, editora de la *Revista de Catalunya*, sortirà enriquida de la guerra que sostenim, i podrà exhibir com uns nobles tro-

feus de la seva victoriosa activitat, entre altres volums considerables i publicacions exemplars, els quaderns, densos de signatures i considerables de contingut, d'aquesta revista que té l'honor i la responsabilitat del nom que ostenta a les cobertes.

Penso que el fet anecdòtic que el meu nom figuri entre els dels assidus col·laboradors de la *Revista de Catalunya* no pot privar-me de fer-ne l'elogi més sincer, i més quan aquest elogi no ha de limitar-se a una apologia ditiràmica, sinó a assenyalar les possibles deficiències que algú pogués trobar en la publicació que dirigeix Armand Obiols. Deficiències que no responen pas a una manca de qualitat en els textos o en la presentació ni, menys encara, a una manca d'interès del contingut de la revista, sinó més aviat a un desnivell dels temes, a una absència de la realitat actual, tràgicament present, que és la guerra, i a una posició aparentment inhibida que els nostres literats han adoptat al davant del conflicte, quan menys a través de llur producció.

Aquestes deficiències, o preteses deficiències, deuen ja haver estat assenyallades per algú, si no públicament, en converses particulars. Sé, d'altra banda, que Armand Obiols i els seus tres il·lustres assessors, membres de la Institució, A. Rovira i Virgili, Jaume Serra i Hun-

Jarnés, Juan Ramon Jiménez, Enrique Díez Canedo —els que han romàs fidels a la República, enmig de l'allau feixista, feixistoide o "neutral" dels Baroja, Pérez de Ayala, Marañón, Gómez de la Serna, Arniches, Marquina, d'Ors, Menéndez Pidal, Ortega y Gasset, Madañaga, Jardiel Poncela, Martínez Sierra absents, cal remarcar que entre els lleials a llur pàtria hi ha els millors poetes, mort García Lorca, de les joves generacions, els Alberti, Bergamín, Altalaguirre, Miguel Hernández, Emilio Prados. S'ha produït, sembla, un desnivell a favor dels poetes, en l'equip d'escriptors republicans espanyols, i és natural que aquest desnivell trasllueixi a les pàgines de la revista que és un índex de l'activitat literària espanyola.

Hora de España, doncs, ret culte fervorós a l'actualitat. La nostra *Revista de Catalunya*, en canvi, el ret a la perennitat. Perennitat de l'assaig profund, de l'estudi crític ben documentat, que ha de servir de base a històries o a síntesis futures. Perennitat dels versos que s'hi publiquen, que han de tenir una categoria literària elevada i emmigrar-se en la perfecció formal i en l'emoció del contingut d'unes estances de Carles Riba o d'un poema de Josep Carner. Perennitat dels contes —escassos— que s'hi publiquen, i que tenen qualitat antològica, com aquest magnífic "Trossop" que el talent de C. A. Jordana ens presenta en el darrer número, amb aquella barreja de tendresa i ironia que caracteritza la fórmula més recent del seu estil. Perennitat dels editorials, redactats a cada número de la revista per una signatura prestigiosa, i que tracten l'actualitat, diuen, no pas com un fet que s'escorri al nostre voltant i ens submergeixi amb les seves impureses i els seus apassionaments, sinó com un fenomen social o històric que cal desentrellar serenament i considerar *sub specie aeternitatis*.

Presca des d'aquest punt de vista, i considerada amb aquesta ambició —que jo sé que no és pas estranya a les intencions dels editors, —la *Revista de Catalunya*, que assolix ara, en plena guerra, per la varietat i el prestigi de les signatures i l'interès dels temes que aquestes tracten, una categoria rares vegades assolida en els anys pretèrits de la seva atzarosa existència, és natural que no aculli gaires treballs de pura creació literària, que dosifiqui els contes i els versos, que no s'embranchi amb drames ni novel·les i defugui el culte baladrer de l'actualitat. És de tota evidència que, confeccionats amb aquest criteri, els números de la *Revista de Catalunya*, on el pas dels esdeveniments és, tanmateix, registrat d'una manera, diuen, històrica, han de perdurar a través dels anys sense perdre llur interès ni que la qualitat de llur contingut es marceixi.

De totes maneres, cal assenyalar una cosa. Els qui coneixem Armand Obiols i la seva gran intel·ligència —la seva extraordinària mandra d'escriure, també, però això ja és una altra història, —saben que, lluny d'ésser un home de capelleta o de cleda és un apassionat de la qualitat i que acull i sollicita per a la *Revista de Catalunya* totes les col·laboracions, vinguin de qui vinguin, mentre lliguin amb aquest tot intel·lectual i aquesta categoria artística que ha aconseguit d'infondre a la publicació que dirigeix. Si hi ha un desequilibri, a profit de la crítica o la investigació, i en contra de la creació literària, en els gèneres continguts a la *Revista*, no és pas culpa d'ell. Més aviat cal atribuir-ho a un silenci, que jo crec fecund i generador de grans obres inspirades en la guerra o per la guerra, dels nostres literats; a l'eclosió, que deu operar-se entre l'heroisme i el sacrifici de la guerra, de nous valors. La *Revista de Catalunya* és avui, em penso, a través del seu exigent criteri de perennitat, —com *Hora de España* ho és, a través de l'actualitat de les seves pàgines, de la literatura espanyola d'avui, —un exponent de la cultura catalana en aquest moment que vivim. Un exponent que, vull repetir-ho, pot exhibir-se el dia de demà com un noble trofeu de l'activitat victoriosa de la intel·lectualitat de Catalunya, exemple de fidelitat i de treball silencios al llarg de la guerra que, de la vora dos anys i mig, estem sofrint.

Rafael TASIS i MARCA

Les "Cròniques italianes" de Stendhal

La personalitat de Stendhal guanya cada dia nous simpatitzants a la seva obra. O potser és l'obra la que fa tan actual la figura de l'home que s'amaga sota el pseudònim famós, manllevat a una petita ciutat alemanya que Henri Beyle conegué en els temps —temps felïços— que era intendent a Brunswick per la Majestat Imperial de Napoleó I. Avui Beyle i les seves peripècies personals, la seva autodirecció psicològica tenen una valor de cosa contemporània, alhora que de gran obra d'art aplicada a una vida. I per aquest millor coneixement de l'home, tots plegats arribem a interessar-nos i a comprendre millor la seva obra de novel·lista o simplement d'observador. (No oblidem que per a ell la novel·la és un espill que es passeja al llarg d'un camí.)

Hi ha en tota la vida de Stendhal un element capitalíssim: Itàlia. No és sols el fet de les seves estades —llargues i curtes— de les seves aventures sentimentals, pintoresques o burocràtiques —pensem en els anys de consolat a Civitavecchia— que motiven llibres i inspiren narracions, sinó aquell especial color i to que totes les coses italianes prenen en el pensament beylí fins a esdevenir símbols o personificacions d'alguns elements essencialment i típicament stendhalians. El fons de protesta que hi ha sempre en Stendhal, en tots els seus llibres, aquell conjunt de principis i de projectes irrealitzats —i ben sovint irrealitzables— que constitueixen el "beylisme", tenen en Itàlia el seu catalitzador perfecte. Com Espanya, Itàlia als ulls de Beyle és quelcom de sa, de perfecte gairebé segons els seus canons, enfront de la migradesa insubstantial de la vida dels altres països europeus. Itàlia representa la naturalitat i un concepte dramàtic de la vida que s'adiu perfectament amb l'esperit que anima Beyle. El seu entusiasme per les coses de la península es manifesta constantment en totes les obres stendhalianes. I aquest entusiasme genera una sèrie de llibres d'impressions simplement els uns, com "Roma, Nàpols i Florència" o els "Passeigs per Roma", d'estilització d'unes experiències lucidíssimes altres, com "La cartoixa de Parma" o finalment d'evocació d'unes pretèrites històries, evocació de la vida italiana del Renaixement, com les "Cròniques italianes".

Beyle veié en els italians del seu temps una perduració d'aquell esperit orgullós i nietzscheà que cristallitza perfectament i de manera modelica en la "virtù" renaixentista. Si en els descendents dels homes del Renaixement, dedicats als seus petits negocis i a la seva vida quotidiana d'affers i d'amors, veia Stendhal uns trets de caràcter que els feia superiors en energia als altres contemporanis seus de les nacions europees més avançades, en els avantpassats, gent que tenia de la vida un concepte plenament energic —en el sentit stendhalí d'affirmació pura i simple de la personalitat més enllà del Bé i del Mal, —havia de robar-li per força el cor. Les "Cròniques Italianes" són el resultat lògic dels entusiasmes beylíans. Són unes històries tràgiques, plenes d'amors terribles, de venjances ferotges, d'assassinats. No li calgué al novel·lista inventar-les. En les narracions dels cronistes trobà netament delimitats els arguments que ell no féu sinó modificar lleugerament per a posar més de relleu els fets de ferocitat o d'energia, que tan cars li eren.

Almenys dues d'aquestes històries italianes ja havien estat traduïdes en català. "Vanina Vanina" —excepció de l'escenari renaixentista habitual —i "L'abadessa de Castro" ja eren a l'abast dels lectors catalans. Ara ve a fer-los companyia una altra de les més famoses, "Els Cenci", potser la més tràgica i esfereïdora de totes, que, vertida per A. Solans Ferrer, han publicat fa ben poc les Edicions de la Rosa dels Vents. Qui sols conegué l'Stendhal de "El Roig i el negre" trobarà encara una prosa més impersonal i més stendhaliana alhora. En aquestes "Cròniques" les possibilitats expressives de l'estil nu, carent de preocupacions literàries, de Beyle, es manifesten plenament. La impassibilitat aparent del narrador serveix per a donar un relleu més gran a les històries terribles en què tan pròdiga fou l'època triomfal del Renaixement italià. Les pàgines dels Cenci són una de les millors aportacions a la comprensió de l'esperit d'aquell segle XVIè, tan llunyà i tan proper en molts aspectes del nostre temps.

Ramon ESQUERRA

ARMAND OBIOLS

ter i Ferran Soldevila, no les ignoren. I com que, simultàniament a la *Revista de Catalunya* a Barcelona es publica en castellà una altra revista mensual, també d'una alta qualitat literària, que és diu *Hora de España* i es dona la casualitat que aquesta exhibeix totes aquestes condicions que algú pot trobar a manca a la nostra, la comparació i la valoració d'aquests conceptes en relació amb el resultat artístic i cultural obtingut es fan més fàcils. Podríem, àdhuc, condensar-los en dos mots: actualitat i perennitat.

A *Hora de España*, concebuda amb una intenció de profunda divulgació, que el preu i la densitat fan més difícil a la *Revista de Catalunya*, els articles crítics, l'especulació literària, l'assaig d'investigació que constitueixen gairebé en la seva totalitat el contingut de la publicació catalana, són gairebé absents. En el darrer número, per excepció, trobem un llarg assaig de Maria Zambrano sobre "Miserècordia" de Pérez Galdós, i el text traduït al castellà de la conferència que amb motiu del vuitantè aniversari de Joaquim Ruyra donava Josep M. Capdevila al Casal de la Cultura. Però les seves cent pàgines escasses de lletra ampla contenen generalment un text predominantment de creació literària: unes reflexions filosòfiques o polítiques d'Antonio Machado, alguns contes o fragments de novel·la, algun comentari a l'activitat oratòria dels governants republicans, i versos, molts versos. Tot això, generalment, de bona qualitat, perquè, si dels literats espanyols de nom més conegut són pocs —Antonio Machado, els Quintero, Benavente, Benjamín

L'EDUCACIO MUSICAL A LA U. R. S. S.

Els músics de la generació d'octubre

L'any 1910, set anys abans de la revolució soviètica, va editar-se a Sant Petersburg, aleshores capital dels tsars, un llibre: "L'educació musical del poble a Rússia i a l'Europa occidental". El seu autor, Miropolski, no era pas un retrògrad ni un obscurantista. Al contrari, es sentia inclinat "a l'amor vers els humils" en l'imperi tsarista, i va ésser l'iniciador d'una Societat per a l'educació artística del poble. En un dels paràgrafs d'aquest llibre que és un document notable de liberalisme cultural, hi han escrits els següents mots:

"El jorn en el qual el nostre poble, en lloc d'anar a la taverna, passi les festes al teatre sentint a Puxkin i a Glinka i durant les llargues vetlles de tardor, dins la seva 'isba' sense xemeneia, a la llum vacil·lant d'una llumenera, el camperol tingui la possibilitat de llegir els grans poetes nacionals, serà un jorn de joia, de triomf esplendent de la llum damunt les tenebres."

No pensava pas, Miropolski, que a la "isba" plena de fum, enclotada en terra, privada de xemeneies i il·luminada per la llumenera, "el triomf esplendent de la llum damunt les tenebres" era totalment impossible.

El sistema d'educació artística a la Rússia tsarista es limitava al que a Espanya anomenàvem "clases de adorno", i com que l'educació social tenia per base la consolidació de l'esclavitud, es donava a entendre al poble de mil maneres diferents que l'educació artística no era necessària per a la seva felicitat, com tampoc ho era la supressió de les "isbes" plenes de fum, de misèria i tenebres, car "la llum resplendeix en la fosca nit". El mateix Miropolski diu al seu llibre que l'educació artística no deu tenir altres finalitats que les purament morals i per tant calia, sobretot, acabar amb "els cànctics desvergonyits de les fàbriques", referint-se, naturalment, a les cançons del proletariat industrial. Segons diu Miropolski, el poble no deu aprendre més cançons que les que cal per a l'educació religiosa, car la instrucció pública no disposava de recursos per a comprar instruments i menys encara per a ensenyar a usar-los.

Els grups intel·lectuals d'avantguarda que desitjaven posar a l'abast de tothom l'educació musical, trobaven en aquesta manca de recursos, un obstacle insuperable. Engel, un dels organitzadors del Conservatori Popular, explica a les seves memòries com estaven obligats a reduir l'ensenyament instrumental, limitant-se a la del cant, essent impossible aconseguir un lloc per a una biblioteca musical popular. (J. Engel, "El Conservatori Popular", Moscou, 1908, editat en francès per Hachette-Paris.)

El pressupost del Conservatori de Moscou es cobria amb les quotes dels alumnes, i el 1911 i 1914 la subvenció de l'Estat era solament de 50.000 rubles. Després de la revolució, des de l'any 1926, quan la U. R. S. S. ja havia començat la seva reconstrucció pacífica, aquesta subvenció ascendí a 305.985 rubles i actualment ha estat superada.

En l'antic règim rus, l'educació musical solament existia per a les classes privilegiades i sobretot per a les de la nacionalitat dominant, que era la russa. Els altres pobles que també pertanyien a l'imperi dels tsars, es veien privats d'aquesta ensenyament i coneixien la lluita entre el "partit musical rus" i el "partit musical alemany". Els altres "partits" —ukranià, tàrtar, georgià—era com si no existissin.

Aquesta era la situació musical a Rússia fins al moment en el qual el poder va passar a mans dels Soviets.

Malgrat això, a la Rússia tsarista, hi havien homes amb veritable talent musical, la història dels quals, moral i social, ha estat mestriolament descrita per Babel en el seu conte "El desvetllament".

"Tots els homes del nostre centre d'Odesa —diu Babel dirigint una mirada retrospectiva a la seva infància—, igualment els corredors de comerç que els botiguers, empleats de banca i de les oficines de Missatgeries Marítimes ensenyaven música a llurs fills. Els nostres pares van inventar una mena de rifa, amb l'explotació musical dels infants. Més que a cap altra ciutat, va ésser a Odesa on es desenvolupà amb furia aquesta mena de vertigen. Durant molts anys vàrem subministrar a tot el món nens-prodígis per a concerts. D'Odesa varen sortir Micha Elmann, Zimbelist, Gavrilovitch i també Sacha Hetzetz va debutar en aquesta ciutat."

"Quan l'infant arribava a l'edat de quatre o cinc anys, la seva mare el portava a casa del senyor Zagourski. Aquest senyor tenia establerta una veritable fàbrica de nens-prodígis: nans jueus que portaven coll de rades i sabates de xarol. A casa meua no es parlava més que de Micha Elmann, al qual el mateix tsar havia dispensat del servei militar. Es repetia constantment que els pares de Gavrilovitch havien comprat dues cases a Sant Petersburg. És a dir, que els nens-prodígis feien la fortuna de llurs famílies."

Els personatges que descriu Babel s'haurien sorprès estranyament si haguessin pogut presenciar al Conservatori de l'Estat, a Moscou, els concursos musicals panunionistes, especialment l'organitzat ara fa un any amb motiu del vintè aniversari de la revolució. Han estat necessaris vint anys de règim soviètic, per a crear, en lloc de caus musicals d'homes com Zagourski i dels vells i privilegiats conservatoris, veritables planters de talents artístics.

Aquest darrer concurs ha palesat magníficament el gran desenvolupament de la

cultura musical soviètica, aplegant músics i cantants que han cursat llurs estudis en els establiments d'ensenyament artístic superior i que per la seva edat pertanyen a la generació d'octubre.

Les notícies que els companys que anaren a la U. R. S. S. el mes d'octubre del 1937 ens varen donar d'aquest concurs musical, demostren com és magnífic el resultat d'aquests vint anys d'esforç cultural. La finalitat perseguida amb aquest Concurs panunionista era de seleccionar els millors compositors i sobretot els millors executants de la U. R. S. S. A l'Ukrània es varen fer una sèrie d'emulacions regionals, després es realitzà un concurs panukranià a Kherkov i més tard es va fer la selecció definitiva a Moscou. Això demostra la serietat i la justícia del jurat i dels organitzadors d'aquesta revisió general de valors musicals soviètics.

Una selecció semblant es va fer a la R. S. F. S. R., a Geòrgia, Armènia, Azerbaidjan, etc., i malgrat la severitat de l'elecció, el nombre de candidats admesos ha estat verament enorme; al final de les eliminatòries varen ésser triats cent tres.

Des dels primers dies del concurs es va palesar que la joventut soviètica resistia brillantment la prova. Els executants varen ultrapassar totes les exigències imposades. Els programes de tots ells estaven constituïts per les obres més difícils de la literatura musical. Els pianistes executaven "Don Joan", "Les noces de Figaro", sonates i variacions de Mozart; "Mefisto-vals" de Liszt; les transcripcions de Bach-Busoni; les sonates op. 111 i 106 de Beethoven; els clàssics italians Clementi, Scarlatti, etc.; els compositors del segle XX, Scriabin, Prokofieff, Bela Bartok; els contemporanis francesos, Debussy, Ravel i altres; els espanyols Albéniz i Falla. Es donà un lloc de preferència a les obres dels compositors soviètics com la "Suite trukmene" de Schechter, el "Poema per a violoncel" de Protopopov, "26" de Biely; mantes obres dels compositors ukranians Kossenko i Dankevitch; cançons populars ukranianes; la "Suite" per a violoncel del compositor armeni Khatchatourian i altres obres de Knipper, Weprík i Miaskowski.

D'aquesta manera es va aconseguir la finalitat principal del concurs, que era aplegar els compositors que representessin totes les èpoques històriques i escoles artístiques.

La pedagogia musical ha progressat tant en el país dels Soviets, que els infants poden desenvolupar-se normalment, sense convertir-se en "nans amb coll de rades". Aquesta pregona diferència que marca la línia divisòria entre dues generacions, és també la frontera que divideix dues classes diferents de cultura: la indissolublement lligada a l'explotació de l'individu i aquella que li assegura el seu desenvolupament integral d'acord amb les condicions de l'estructura socialista. L'estil de l'art musical soviètic reflecteix la mentalitat vigorosa de l'home nou, del constructor, del lluitador que desconeix l'excitació artificial i l'opressió econòmica.

Lluís GÓNGORA

KAREL CAPEC

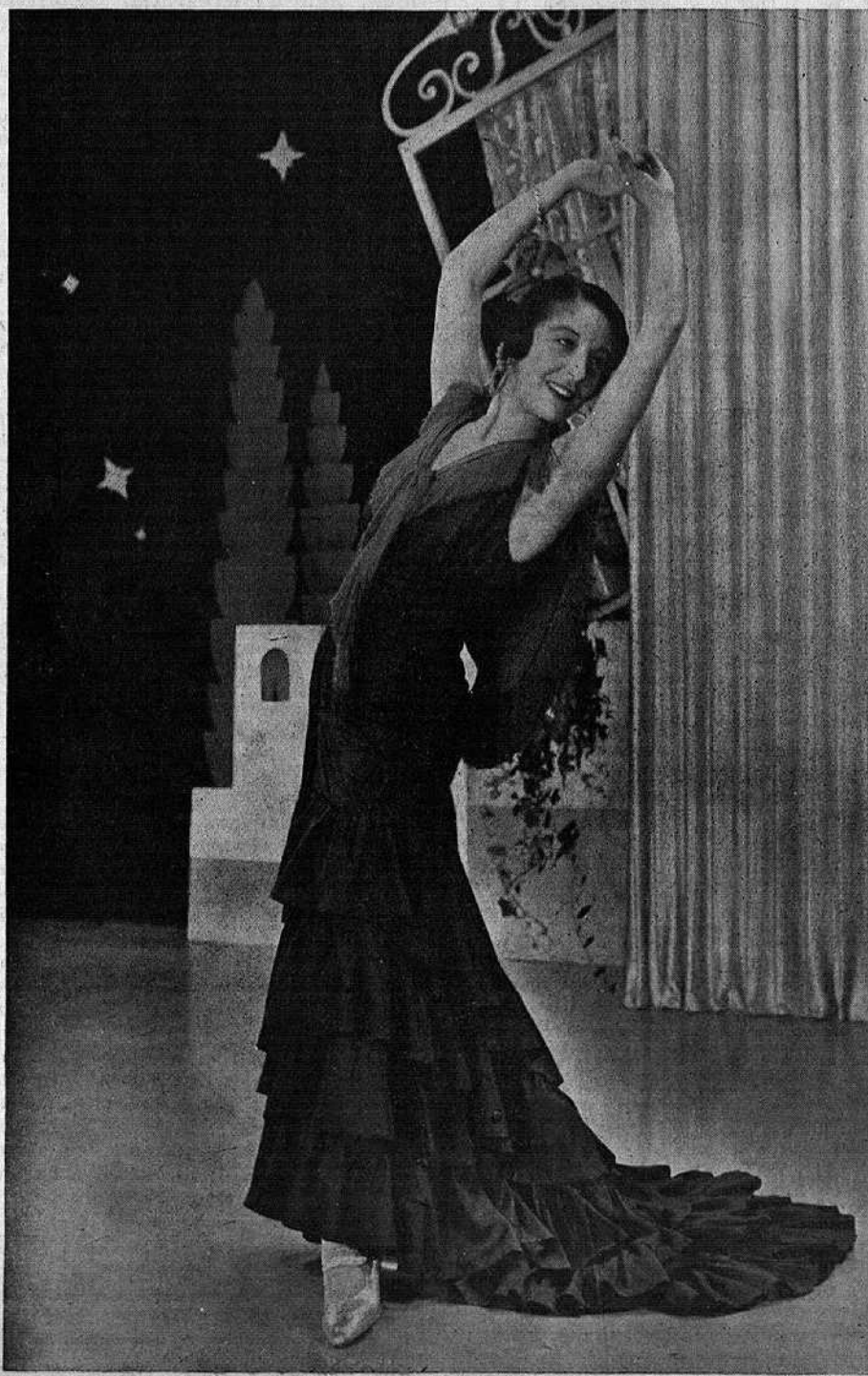
Aquests dies, amb motiu del sacrifici de Txecoslovàquia, ha estat demanat el premi Nobel de la Pau per a Eduard Benes. Ara és demanat el premi Nobel de Literatura per a Karel Capek. És de França d'on han sortit les veus per a unes tals demandes, i la veritat sigui dita, tant l'una com l'altra tenen un aire vergonyant. Sembla que els francesos vulguin, en alguna manera, reparar l'irreparable. Tanmateix, si conferir el premi a Benes hauria estat una arbitrarietat, sense justificació de cap mena, oferir-lo a Karel Capek és no ja més justificat, sinó més merescut. Merescut per ell mateix; justificat perquè el premi ajudaria a projectar l'atenció vers les activitats intel·lectuals d'un poble renaixent, que ha produït, en aquests darrers anys, una de les literatures més interessants d'Europa; d'un poble renaixent que les circumstàncies, l'avidesa germanica, posen en perill de desaparèixer i que no mereix desaparèixer.

Però ell mateix, Karel Capek, és un dels escriptors més originals d'Europa. Novel·lista, contista, dramaturg, és aquesta darrera activitat, que li confereix un rang importantíssim. Si parlem dels autors que han volgut renovar l'escena moderna, treure-la de l'impasso on s'ha ficat amb els conflictes limitats de sala i alcova, una vegada citats els noms de Pirandello, de Lenormand, d'O'Neill, és gairebé Karel Capek que cal citar. Cal citar-lo, sobretot, per una obra famosa que ha donat la volta al món, "Els ràbots".

"Els ràbots", és nascut d'aquest intent, que ha temptat realment tantes intel·ligències ben dotades per a la mecànica, de crear l'home-màquina, és a dir, la màquina automàtica que substituï l'home en les seves activitats manuals. Però Karel Capek hi ha volgut presentar, sobretot, un dels conflictes que més han caracteritzat la nostra època: el conflicte entre l'esperit i la matèria. És a dir, el progrés material, acabant per

L'acció d'aquest ballet es descabella en el barri trianer de Sevilla. A mitjans del segle passat. Els seus protagonistes —la cigarrera, el contrabandista, el torero— no són éssers vivents, sinó fantotxes posats en el re-

Salvador Bacarisse, un dels valors més dotats i prestigiosos de la jove música espanyola, que dona una forma culta als temes folklòrics i crea unes obres intel·ligents i ràpides, ha compost per a aquest ballet una partitura

TRINI BORRULL

pertori de l'espanyolada més prodigada. Els animadors d'aquest espectacle, però —Eugeni Casals, Joan Magrinyà, Salvador Bacarisse—, han operat el miracle de donar palpitació vital a uns personatges deshumanitzats per l'ús i l'abús que se n'ha fet, han aconseguit dignificar uns tipus que, en certes circumstàncies —l'òpera "Carmen" interpretada per artistes medio-

cre, per exemple—, adquireixen una comicitat involuntària de primer ordre. Fresca i fàcil, plena de caràcter i sabor, color i emoció, qualitat i expressió, que ambienta perfectament l'argument de l'obra.

"Corrida de feria", és un espectacle ric en diversitat d'efectes, hàbilment contrastats. Hi alternen, sàviament dosificats, les alegries i les penes. Y els

moments purament coreogràfics en els quals les formes de la dansa, afanquides de tota significació psicològica, atenyen el cim de la bellesa abstracta, i els moments, més carregats de matèria dramàtica, traduïts per mitjà de la mimica expressiva. I hi alternen també els sons i els silencis. Aquests silencis, materialitzats per grups immobils, i que equivalen a una mena de punts que marquen una gran pausa al final d'una frase musical i coreogràfica moguda, adquireixen aquí una intensitat expressiva impressionant.

La coreografia porta la signatura de Joan Magrinyà. Aquest jove mestre de ballet ha reeixit plenament en l'obra més important que li han confiat fins ara. Ens ha ofert una estilització lliure de les formes populars. En comptes d'una transcripció literal de la morfologia del ball espanyol popular, en comptes d'una còpia fidel dels passos llegats pel poble, Magrinyà ens ha ofert el perfum, el sabor, el caràcter d'aquest gènere, el seu patetisme, el seu pintoresc punyent... Damunt aquest canemàs tan subtil, gairebé impalpable, Magrinyà ha creat. La seva obra és pura creació. Creació d'una gran riquesa de moviments i actituds, que revela una poderosa imaginació dinàmica i plàstica.

Ara que, pel nostre gust, trobem les evolucions dels conjunts massa realistes. Les voldríem menys naturals i més estilitzades. Més ritmades. Més geomètriques. Aquest realisme contrasta massa energícamet amb els balls dels solistes per a muntar els quals no s'ha oblidat que la dansa és l'estilització més conseqüent del cos humà en moviment i en repòs.

Aquest contrast massa viu fa que la unitat de la coreografia no sigui absoluta. Però això és un detall poc important. En conjunt, el ballet és una obra animada i diversa, plena de vida i de color, i que, sense punts morts ni defallències, s'apodera de l'atenció de l'espectador a la primera escena i no l'allibera fins a la darrera.

Amb "Corrida de feria" ha fet la seva presentació Trini Borrull, de la qual hem parlat diverses vegades aquí. Per a gairebé tothom, el seu debut ha constituït una revelació sensacional. La seva actuació ha estat magistral. Gràcia al braços, múscul als peus, accent a tot el cos, altiva i distingida, ben col·locada sempre, Trini Borrull, ultra ballarina plena de dons, és actriu, una gran actriu rica en força dramàtica colpidora. Ha expressat tota la gamma dels sentiments del personatge que li han confiat amb una veritat trasbalsadora i sense una falta de gust, amb un tacte i una mesura exquisits. Ballarina i actriu, Trini Borrull, i, per damunt de tot, artista. Gran artista. Gran artista que sent intrinsecament el ball. Que frueix extraordinàriament ballant. Que s'emociona i sap comunicar aquesta emoció a l'espectador. El seu art és l'expressió d'una emoció amb mitjans emocionants.

El protagonista masculí de "Corrida de feria" és Joan Magrinyà. Originalitat severa, prestància masle, agilitat felina i nervi que electrifica, el nostre dansari s'ha fet aplaudir una vegada més els ressorts d'acer de la seva tècnica prodigiosa. Aquesta vegada, però, ha bandejat els temps saltats i els passos batuts dels clàssics "boleros" i "seguidillas", que ell balla amb una virtuositat inigualada, per a oferir-nos, d'acord amb el tema del ballet, un estil més expressiu, en el qual, però, el moviment violent i impetuós no descompon mai el dibuix puríssim de la línia.

Anita Esteve, estampa bruna i magnífica, ha ballat amb tècnica segura i de dibuix molt correcte unes "guajiras" plenes de finor. Agustí Montesan, en un paper de poc llum, ha passejat per l'escenari l'espectacle de la seva plasticitat arrogant. I Paquita Nogués ha cantat amb sentiment i bon gust la "Nana", la cançó de bressol que inicia i clou el ballet.

El que no podem elogiar incondicionalment és la presentació. I ens sap molt de greu. Però el modern malentès d'aquell decorat, degeneració cartellística del decorativisme cubistejant de 1925, que ja només s'entia en les revistes del Paral·lel, no ens ha convençut. De més a més, aquest decorat, massa enfargat, anul·la el joc dels intèrprets que necessiten teles de fons més simples per a brillar amb l'esclat desitjable.

Quant als vestits, si exceptuem els de la Borrull i de Magrinyà, esplèndids de sumptuositat digna i de sabor d'època, i el d'Anita Esteve, d'un gust exquisit, els altres són bastant pobres i massa heterogenis, i el que és pitjor, no s'harmonitzen amb el fons. Això demostra una vegada més la necessitat d'encarregar el decorat i els vestits a un mateix artista. És elemental. És l'única manera d'assolir una presentació amb unitat. Així ho han fet sempre els Ballets Russos. Així ho feia l'Argentina. Per a "El amor brujo", que va presentar al Teatre Espanyol de Madrid, la pobra Antonia Mercè va confiar el decorat, els trajes i fins i tot els efectes de llum a un sol artista: el pintor Gustavo Bacarisse.

Domènec GUANSE

(Escrit abans de la concessió del Premi)

Sebastià GASCH

LA CLAU D'EUROPA

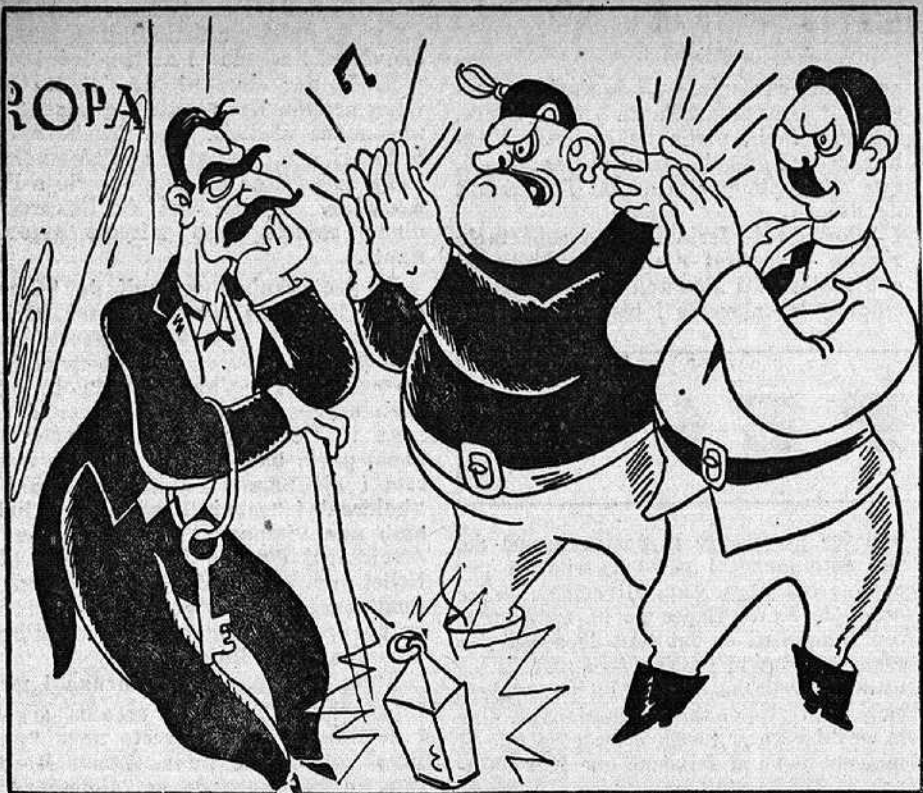
per MARTI BAS

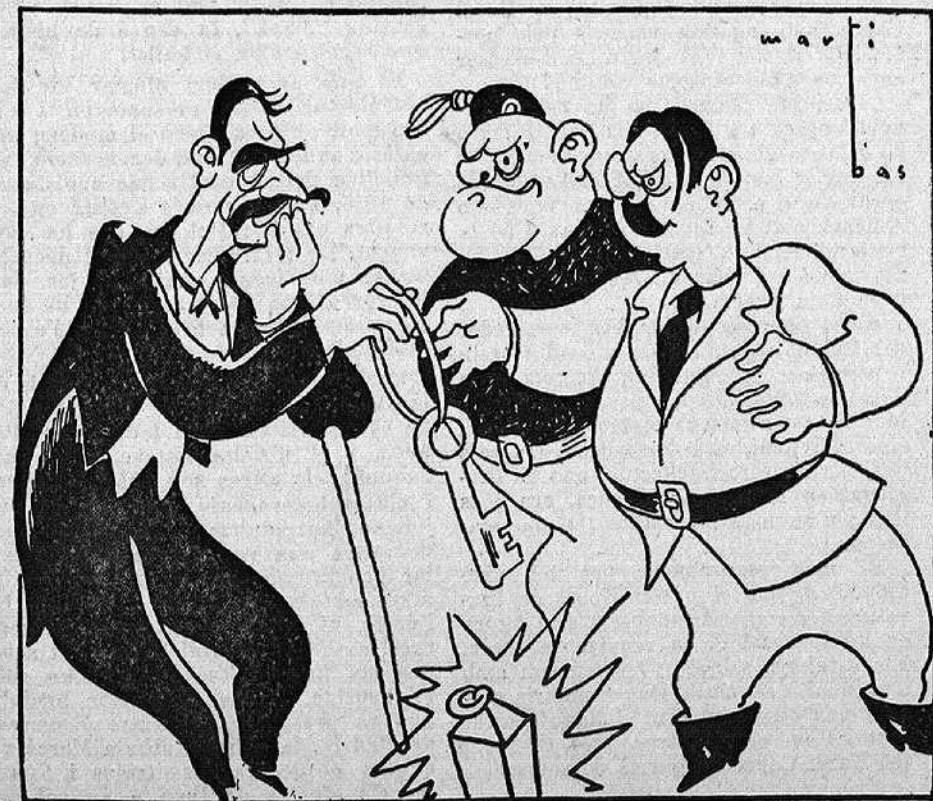
El «sereno» d'Europa munta la guàrdia tot fent becaines

Mentre els incontrolats fan tabola...

Cloc! Cloc! Volem la clau

Teniu. Deixeu-me dormir tranquil d'una vegada.

Francesc d'A. Permanyer, humorista d'ànima nòmada

En agost de l'any 1926, traspassà el meu amic, Francesc d'A. Permanyer Ayats. Gairebé dotat àmpliament d'amenitat. Agil d'intel·ligència. Guitarrista que va intimar amb els grans concertistes de la guitarra. Anima viatgera a la qual ningú, quan va morir — exceptuant-me jo en «El Dia Gráfico» — li va dedicar cap record. Per la majoria, Permanyer era tan sols un humorista. Sempre vaig veure en Permanyer l'esperit que a la seva Barcelona portava culte misteriós.

Perquè això significava per a mi el bon amic que em va deixar: el barcelonisme que és qualitat antípoda del barceloní.

Permanyer era l'home de lliure personalitat, que va rodar per tota mena d'indrets, en vol d'harmonia amb ell mateix, així com en bon conveni amb la seva sort. A Sumatra, a Casablanca, a Dakar, a Manila o Terrassa o Torrelló, allà on fos, sempre es trobava bé aquell enginyós nòmada. De l'alpisme davallava a la planúria; del golf de Siam es traslladava amb sorprenent rapidesa a Cadaqués o bé a la platja de Salou.

Com la majoria dels humoristes, era un sentimental i moltes de les coses que relatava apareixien impregnades d'intimes amargors. I així va morir, amb la seva filosofia i el seu sofriment.

* * *

Era Permanyer — «Paco» pels seus íntims, un esperit propens a l'agudesa. De Permanyer és aquella graciosíssima comparança del curs que descruu en la província de Lleida el riu Segre.

«Hi ha tantes essences i tant serpenteja el corrent, que més que un riu, talment sembla l'entortolligada signatura d'un notari».

Això ho va dir Permanyer en el patidari de l'Ateneu Barceloní. Tot seguit la comparança adquirí categoria. Gens em va estranyar perquè amb en Permanyer, Galdós, Benavente, els Quintero, Guimerà i Emili Vilanova havíem rigut llargues estones.

* * *

Francesc d'A. Permanyer fou, en vida, íntim de Guimerà. Una nit, Permanyer ens invità al seu pis del carrer de Claris, a escoltar el concertista de guitarra, Sainz de la Maza, pel qual sentia sincera amistat Guimerà, acompanyat de Pere Aldavert, de l'enginyer Antoni Torrella, de Josep Gasset, de «Paco» Alfonso i altres amics, va concórrer a l'íntim concert. Interpretà Sainz de la Maza, al qual auguràrem excel·lent carrera, profecia que el temps s'encarregà de complir. Finalment, pregàrem a Permanyer que ens deixés escoltar un fragment en la guitarra.

«Però toqui, senyor Permanyer — insistia Sainz de la Maza, — que prou sabem que ho fa molt bé».

«— Qui? Jo? I ca! — objectà Permanyer. Afegint humorísticament: «Si ho sabré com toco... Solament puntejo la guitarra amb la decència necessària per a poder pidolar almoïna en una cantonada».

Exagerava Permanyer. Havia estat deixeble del gran concertista català Miquel Llobet. Equival a escriure que Llobet fou considerat com el primer concertista de guitarra del món.

* * *

Any 1919. Ens trobem a Madrid. Lloc on Permanyer era popularíssim. Una matinada, el vaig trobar a la Porta del Sol. L'agafo per un braç i el precipito a la «peña» matinal del Café de Lisboa, tertúlia molt divertida. Presidida per Jacint Benavente i a la qual concórrien el literat Paco Viu, Gonzal La Torre, el mestre «Pepe» Serrano i els actors Joan Bonafé, «Manolo» González i «Paco» Fuentes; Martin Farnés, o sigui el popularitzat barretaire «Lod», barceloní com jo, i un sens fi de comedians.

L'aparició de Francesc d'A. Permanyer, esdevingué sensacional en la «peña» del café. Tot d'una arribà un pianista. Amb un to llagrimós i implorant, demanà que molt de pressa se li engiponés el «monstruo» d'un tango. Ell ja li posaria música. Aquest tango l'havien de cantar i ballar en un cementiri i encercant a «Don Juan Tenorio» i «Doña Inés», com aquell qui no diu res, les estàtues de marbre del «Comendador», «Don Luís Mejía», «Don Diego» i altres víctimes del popular tarambana sevillà. El tango portava fretura, doncs se'l destinava a una revista que anaven a estrenar en l'escenari del desaparegut Teatre de Novetats, de la plaça de la «Cebada».

Mancava lletra i s'improvisaren els «monstruos», que se sotmeteren a l'aprovació i fall inapropiable de Benavente i mestre Serrano. Finalment, aquests deliberaren, i el «tango macabro» que s'aprovà en aquest insospitat concurs, va resultar ésser el del català Permanyer.

La lletra del «tango macabro» deia així:

«¡Olé cadáver!
¡Olé tu gracia!
¡viva tu sal!
no hay en el Este
otro como éste
tan sandungal!»

L'ovació que es tributà a Permanyer fou indescriptible. Gens em va sorprendre que sortís victoriós de l'improvisat concurs. Coneixia del mateix autor — i llàstima que tan sols recordi el començament, — una «guajira» que així s'engegava:

«En el fondo de la mar
suspírab una ballena...»

No hi havia comediant, ni autor, ni empresari, ni avisor de teatre — per tota la península està entès — que deixés de conèixer a «Don Francisco de A. Permanyer», que era propietari de tones de simpatia que repartia com fruit de benedició. El popular «Pepe» Gil, o sigui «lo Chil» — empresari valencià del qual l'Alfred ja us parlava, — l'anomenava seriósament: «eixe venerable senyor Permanyer».

Un íntim nostre, la mort del qual ploro, l'enginyer Antoni Torrella, se l'endugué una vegada a Casablanca, perquè li servís d'interpret amb un baixà. Torrella, que sabia moltes coses, no entenia una paraula d'àrab i, per tant, quan arribaren a l'hotel li preguntà quin efecte li havien causat aquells moros. «Paco» Permanyer respongué a Torrella que, com efecte, feien el mateix que els de la sarsuela «moros y cristianos», així com els de la pitarrada «La butifarra de la llibertat». Però això, als moros, Permanyer els ho deia a la cara.

* * *

Un matí ens tornàrem boigs per trobar-lo. Antoni Torrella exigia amicalment que dinés amb ell al Lion d'Or. No el trobàrem. Serien les sis de la tarda quan ens deixàrem caure a l'Ateneu. Ens assabentàrem que Per-

manyer s'havia encofurnat en un departament del segon pis i treballava. De pressa vaig engiponar-li aquesta bestiesa que ara llegireu:

«Permanyer: Hoy la tierra catalana te abraza...
Esta tierra que es llana, recia y gené-rosa:
esta tierra que es cuna, esta tierra que goza

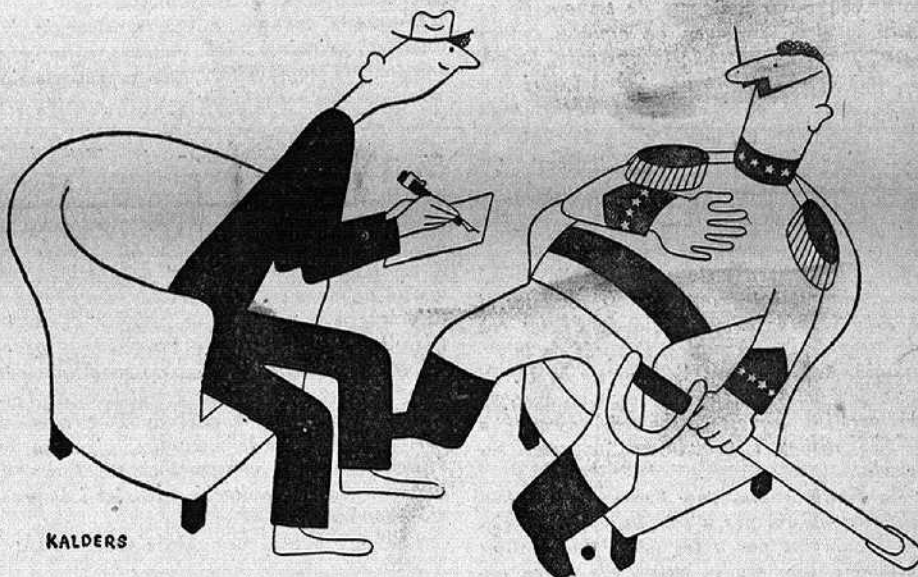
Y es rica y es hogaza...
¡Recia como la raza!
Estamos aquí en la Biblioteca.
Hemos gustado del vino, el dulce y la manteca.
Más ufanos que si poseyéramos el Kon-i-or»

puesto que hemos comido en Lion d'Or. ¡Permanyer! Ven... La tarde ya declina. Deja la silla y el cansancio en ella. Así te invitan de manera fina Pahissa, Moragas y don Antón Torrella.»

Li lliuràrem l'infundit ripiós-poètic. Ell abandonà el treball, els nostres braços l'estrenyeren i amb la seva xerrameca desbordant ens va contar un viatge a Tànger i l'adquisició a un jueu d'un impermeable, seguit de la descripció del port africà de Dakar on va fer coneixença amb un negre concertista d'ocarina que donava concerts i es presentava al públic abillat amb llarga camisa de senyora, atuend amb puntes i llaços vermells i tocat amb barret de copa. També recordo que ens va dir aquella tarda que a l'illa de Mindanao havia après el tagal, però que quan el parlava ni per casualitat l'entenien d'un mot els tagalesos. La raó no era altra que aquell que li va ensenyar la llengua tagala, resultà que era tartamut!

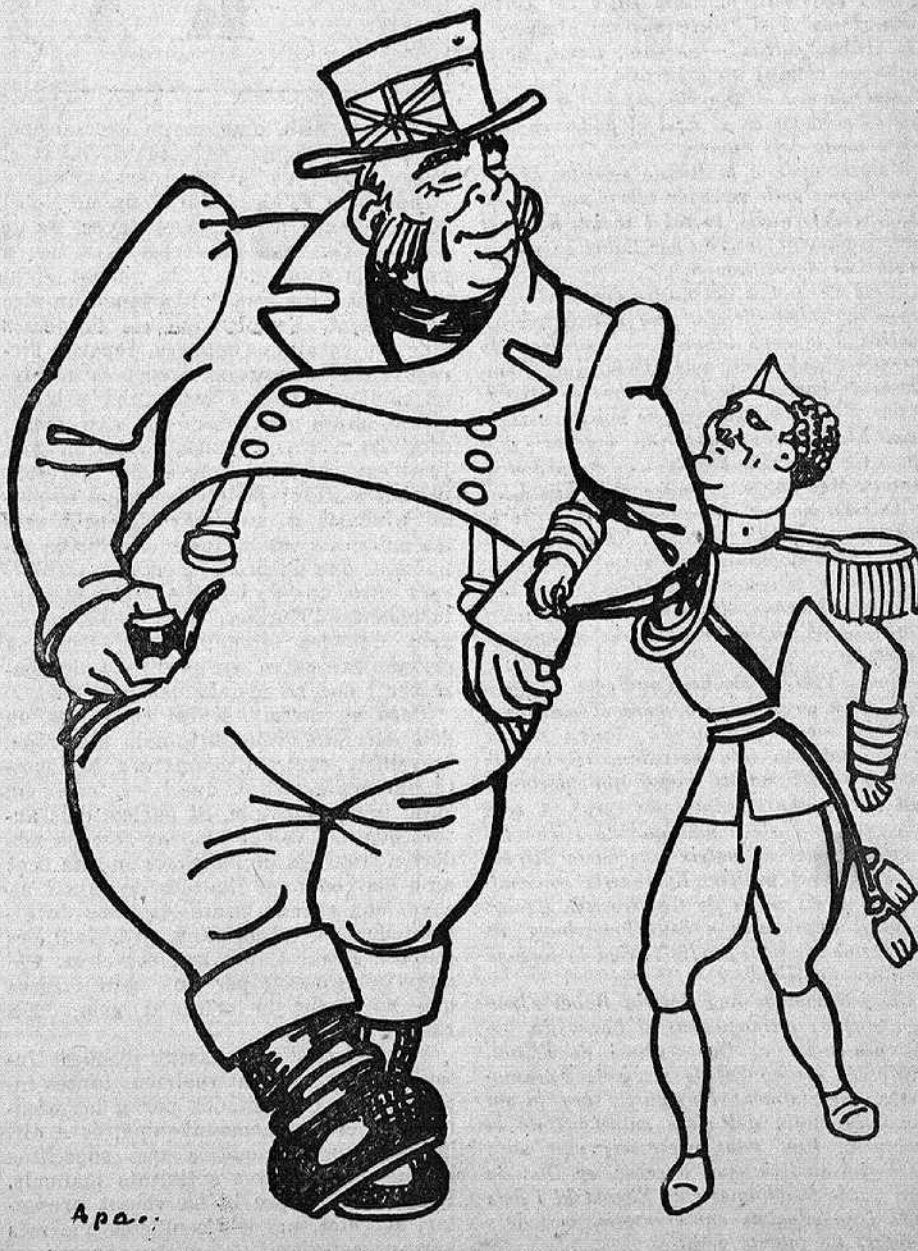
Permanyer, home bo, culte, modest, i fervorós barcelonista, que ens deixà l'any 1926, podia haver estat el que hagués desitjat i per no avenir-se a cultivar l'histrionisme es va concretar a ésser comissionista pel món de la vitalitat i de l'humorisme de Catalunya.

Rafael MORAGAS

KALDEERS

—Nosaltres anem de bona fe. Com més italians vinguin més en podrem retirar.

Apa.

L'allença Franco-britànica